

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo

**PRIMERJAVA MATIČNIH KNJIG IN
MATIČNEGA REGISTRA**

Mateja Kresal

Ljubljana, april 2012

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

DIPLOMSKO DELO

PRIMERJAVA MATIČNIH KNJIG IN MATIČNEGA REGISTRA

Kandidatka: Mateja Kresal
Vpisna številka: 040 29602
Študijski program: visokošolski strokovni program Javna uprava
Mentor: viš. pred. mag. Slavko Debelak

Ljubljana, april 2012

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Podpisana Mateja Kresal, študentka Visokošolskega strokovnega programa Javna uprava, z vpisno številko 04029602, sem avtorica diplomskega dela z naslovom: Primerjava matičnih knjig in matičnega registra.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela pod mentorstvom mag. Slavka Debelaka,
- sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oziroma citirana v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem poskrbela, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo in sem to tudi jasno zapisala v predloženem delu,
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oziroma ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorstvu in sorodnih pravicah, Ur. list RS, št. 21/95), kršitev pa se sankcionira tudi z ukrepi po pravilih Univerze v Ljubljani in Fakultete za upravo,
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za upravo,
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega dela ter soglašam z objavo dela v zbirki »Dela FU«.

Diplomsko delo je lektorirala: Darja Žlogar.

Ljubljana, april 2012

Mateja Kresal

POVZETEK

Matične knjige predstavljajo temeljno evidenco osebnega stanja posameznika in vsebujejo podatke o pravnih razmerjih, ki vplivajo na spremembo osebnega stanja vpisanega, od rojstva do smrti. Podatki so pomembni tako za državo kot za posameznika. Še pred časom so se matične knjige vodile ročno (rojstna matična knjiga, poročna matična knjiga, matična knjiga umrlih), danes pa je omogočena združitev prejšnjih treh ročno vodenih knjig v enoten računalniško voden matični register, ki predstavlja popoln razvid osebnih stanj državljanov Republike Slovenije.

Matični register je racionalnejši, učinkovitejši in hitrejši način vodenja matičnih dejstev in osebnega stanja posameznika. Z uporabo sodobnih tehnologij je omogočeno tudi neposredno povezovanje z drugimi uporabniki, ki imajo na podlagi zakona pravico do pridobivanja podatkov iz matičnega registra. To pa predstavlja ugodnost tudi za državljane, saj so s tem razbremenjeni obveznosti prilaganja potrdil in izpiskov iz matičnih knjig.

KLJUČNE BESEDE:

Matične knjige, matični register, centralni informacijski sistem, poenostavitev postopkov, povezovanje z uporabniki, državljani.

SUMMARY

THE COMPARISON OF CIVIL REGISTER AND REGISTER OF BIRTHS, MARRIAGES AND DEATHS

Civil register represents a fundamental register of the civil status of an individual and contains information on the legal relationships that cause changes in civil status of an individual, from birth to death. These data are important both for the country and for the individual. Civil register used to be kept manually (Civil register of births, Civil register of marriages, Civil register of deaths), while now the three previously separate civil registers are merged into one single computerized Register of births, deaths and marriages. The latter represents a complete directory of civil statuses of the citizens of the Republic of Slovenia.

Register of births, deaths and marriages is a more streamlined, more efficient and faster way of registering and keeping track of civil statuses of the citizens. With the use of modern technologies a direct connection with users, who are legally eligible to obtain information from the Register of births, deaths and marriages, is possible. This represents an advantage for citizens as well, as they are exonerated from attaching certificates and extracts from Civil registers.

KEYWORDS:

Civil register, Register of births, deaths and marriages, central information system, simplification of the procedures, integration with users, citizens.

KAZALO

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA	iii
POVZETEK.....	v
SUMMARY.....	vi
KAZALO.....	vii
KAZALA PONAZORITEV.....	ix
1 UVOD	1
2 ZGODOVINA VODENJA MATIČNIH KNJIG	3
2.1 Različne veroizpovedi na območju Slovenije.....	4
2.2 Zgodovinski pregled sklepanja zakonskih zvez na območju Slovenije	7
3 DRŽAVNE MATIČNE KNJIGE	10
3.1 Zakon o državnih matičnih knjigah.....	10
3.1.1 Navodila za vodenje matičnih knjig	11
3.2 Zakon o matičnih knjigah	11
3.2.1 Vodenje matičnih knjig.....	11
3.3 Zakon o matičnem registru	12
4 VRSTE MATIČNIH KNJIG	13
4.1 Rojstna matična knjiga	13
4.1.1 Podatki, ki se vpisujejo v rojstno matično knjigo.....	13
4.1.2 Prijava rojstva in prijavitelji	14
4.1.3 Osebno ime in določitev osebnega imena otroku	14
4.2 Poročna matična knjiga.....	15
4.2.1 Podatki, ki se vpisujejo v poročno matično knjigo	15
4.2.2 Sklenitev zakonske zveze	15
4.3 Matična knjiga umrlih	17
4.3.1 Podatki, ki se vpisujejo v matično knjigo umrlih.....	17
4.3.2 Prijava smrti in prijavitelji	18
4.3.3 Posebni primeri vpisov v matično knjigo umrlih	18
5 MATIČNI REGISTER.....	20
5.1 Podatki, ki se vpisujejo v matični register	20
5.2 Vodenje matičnega registra.....	21
5.3 Obveščanje o vpisu	22
5.4 Hramba, poprava napak in obnova matičnega registra	22
5.5 Izdaja izpiskov in potrdil iz matičnega registra	23
6 REGISTER TUJCEV	24
6.1 Podatki, ki se vpisujejo v register tujcev	24
6.2 Vrste dovoljenj za prebivanje	25
6.2.1 Dovoljenje za začasno prebivanje	26
6.2.2 Dovoljenje za stalno prebivanje	26
6.2.3 Združitev družine.....	27
6.2.4 Državljeni držav članic Evropske unije in državljani držav članic Evropskega gospodarskega prostora.....	28

7	RAZLIKE MED STARO IN NOVO UREDITVIJO.....	29
7.1	Novosti, ki jih uvaja matični register.....	29
7.2	Prednosti in slabosti matičnega registra.....	31
7.3	Informacijski sistem upravnih notranjih zadev.....	33
8	ZAKLJUČEK	37
	LITERATURA IN VIRI.....	39
	PRILOGE	42

KAZALA PONAZORITEV

KAZALO TABEL

Tabela 1: Prikaz števila sklenjenih zakonskih zvez v obdobju 2009-2011 v Upravni enoti Grosuplje.....	17
Tabela 2: Prikaz števila smrti v obdobju 2009-2011 v Upravni enoti Grosuplje	18
Tabela 3: Prikaz števila izdanih začasnih in stalnih dovoljenj za prebivanje v obdobju 2009-2011 v Upravni enoti Grosuplje.....	27
Tabela 4: Prednosti in slabosti matičnih knjig in matičnega registra	32

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Izpisek iz matičnega registra o rojstvu.....	42
Priloga 2: Izpisek iz matičnega registra o sklenjeni zakonski zvezi.....	43
Priloga 3: Izpisek iz matičnega registra o smrti	44

1 UVOD

Matične knjige imajo velik pomen za državljane, kot tudi za državo. Začetke matičnih knjig povezujemo s krščanstvom. Tako so se že zelo zgodaj v cerkvah pojavile razne tabele in evidence krščencev, njihovih botrov in imeniki umrlih. V cerkvenih arhivih najdemo tudi zapise o sklenjenih zakonskih zvezah. Velik pomen pa so matične knjige dobile v času cesarice Marije Terezije in cesarja Jožefa II. Država se je začela zavedati pomena matičnih knjig kot temeljne evidence o prebivalcih. Z zakonodajo sta začela posegati na področje matičnih knjig in predpisala vodenje matičnih knjig s strani države. S tem je bila pri vpisih v matične knjige še vedno glavna cerkev, vendar so duhovniki dobili podrobna navodila za vodenje matičnih knjig. Pomembna je bila tudi odgovornost duhovnikov za pravilno vpisovanje v matične knjige. Za kršitve so odgovarjali državi. Kasneje so matične knjige prešle v izključno vodenje s strani državnih organov in s tem matičarjev. Matičar je moral opraviti poseben izpit iz poznavanja zgodovine in vodenja matičnih knjig. Za pravilnost podatkov, ki jih je vpisoval v matične knjige, je bil odgovoren državi.

Matične knjige so se delile na rojstno matično knjigo, poročno matično knjigo in matično knjigo umrlih od časa Avstro-Ogrske države pa vse do nedavnega. Vsaka matična knjiga je imela različne rubrike v katere so najprej duhovniki, kasneje pa matičarji vpisovali podatke o posameznikih in dogodkih.

Z razvojem informacijskih sistemov se je pojavila težnja po prenovitvi sistema vodenja matičnih knjig. Najprej se je vzpostavil register stalnega prebivalstva in centralni register prebivalstva, kasneje pa matični register, ki predstavlja nadgradnjo obeh. V diplomskem delu sem se osredotočila predvsem na razliko med prejšnjim vodenjem treh matičnih knjig in sedanjim vodenjem enotnega matičnega registra.

Namen diplomskega dela je predstaviti razlike med vodenjem matičnih knjig in vodenjem sedanjega matičnega registra. Področje matičnih zadev obsega različne vrste matičnih knjig (rojstna matična knjiga, poročna matična knjiga, matična knjiga umrlih) in ureja osebna stanja državljanov.

V diplomskem delu sem si zastavila naslednje cilje:

- Ugotoviti, katere so bistvene razlike med sedanjo ureditvijo matičnega registra kot načina vodenja matičnih zadev in prejšnjimi ureditvami.
- Ugotoviti, katere so prednosti in slabosti vodenja matičnega registra danes in matičnih knjig nekoč.
- Izpostaviti glavne pomanjkljivosti današnjega matičnega registra in predlagati izboljšave.

Znanstvene metode, uporabljene v diplomskem delu temeljijo na raziskovanju teoretičnih podlag v povezavi s praktičnimi ugotovitvami vezanimi na proučevano problematiko. Pri tem se bom v veliki meri opirala na domačo zakonodajo, ki ureja matične zadeve, in strokovno literaturo. Praktične ugotovitve bom črpala iz svoje dvanajstletne prakse delovanja na področju matičnih zadev. Diplomsko delo temelji na naslednjih metodah raziskovanja: analitično-sintetična metoda, induktivno-deduktivna metoda, metoda abstrakcije in konkretizacije, metoda generalizacije in specializacije ter metoda dokazovanja.

Izhajala sem iz predpostavke, da bom imela pri pisanju diplomskega dela na razpolago dovolj strokovne literature in virov. Predpostavljala sem tudi, da se zakonodaja v času izdelave diplomske naloge ne bo spreminjala.

Uvodu diplomskega dela sledi drugo poglavje, v katerem bom predstavila zgodovino vodenja matičnih knjig, način vodenja matičnih knjig pri različnih veroizpovedih, ki so obstajale na območju Slovenije ter pregled sklepanja zakonskih zvez na območju Slovenije skozi zgodovino. Tretje poglavje vsebuje predstavitev vodenja matičnih knjig, ko so le-te prevzeli v vodenje državni organi. Opisala bom zakonodajo, pravila in navodila, ki so bila predpisana za vodenje matičnih knjig od prvega Zakona o državnih matičnih knjigah pa do današnjega Zakona o matičnem registru. V četrtem poglavju se bom osredotočila in podrobno predstavila vodenje treh matičnih knjig: rojstne matične knjige, poročne matične knjige in matične knjige umrlih. Opisala bom podatke, ki so se vpisovali v knjige, predstavila sklepanje zakonskih zvez ter tudi posebne primere vpisov smrti v matično knjigo umrlih. Peto poglavje je namenjeno uvedbi matičnega registra. Podrobno bom opisala način vodenja matičnega registra danes, podatke, ki se vpisujejo v matični register, izdajo izpiskov in potrdil iz matičnega registra. V šestem poglavju bom opisala register tujcev. Opisala bom podatke, ki se vpisujejo v register tujcev, pogoje za pridobitev dovoljenja za začasno prebivanje, dovoljenja za stalno prebivanje, pridobitev dovoljenja za prebivanje na podlagi združitve družine in pridobitev dovoljenja za prebivanje za tujce državljanov držav članic Evropske unije in Evropskega gospodarskega prostora. Sedmo poglavje je namenjeno primerjavi med prejšnjim vodenjem matičnih knjig in današnjim vodenjem matičnega registra. Opisala bom novosti, ki jih je prinesla uvedba matičnega registra tako za državljane kot tudi za matičarje. Predstavila bom prednosti in slabosti vodenja matičnih knjig ter prednosti in slabosti vodenja matičnega registra. Predstavila bom tudi celoten informacijski sistem upravnih notranjih zadev. V zadnjem osmem poglavju bom podala strnjen povzetek in ugotovitve glede spremenjenega vodenja matičnih knjig v informatizirani obliki kot matični register. Na koncu bom navedla uporabljeno literaturo in vire.

2 ZGODOVINA VODENJA MATIČNIH KNJIG

Matične knjige ali krstne matice so se pojavile s krščanstvom. Najstarejše zapise o krščenih najdemo v cerkvah že v 3. stoletju. Imeli so cerkvene tabele v katere so vpisovali imena krščencev in njihovih botrov ter umrle. Vsako župnijsko območje je imelo eno matično knjigo, ki je bila razdeljena na tri oddelke in en pododdelek. V matično knjigo so vpisovali krste, poroke in smrti. V pododdelek pri krstih pa so vpisovali rojstva nezakonskih otrok, tako da so jih ločili od otrok rojenih v zakonski zvezi (Trnovšek in dr., 2004, str. 20).

Vpise v matične knjige so opravljali duhovniki v tedanjem deželnem jeziku ali v latinščini. Vpisi v knjigi so se razlikovali od duhovnika do duhovnika. Nekateri so vpise opravljali natančno, čitljivo, nekateri pa površno, brez podpisa.

V času reformacije so matične knjige dobile še večjo veljavo, saj so z natančnimi vpisi lahko nadzorovali prejem zakramentov. Med leti 1545 in 1563, na Tridentinskem koncilu, je bilo duhovnikom naloženo obvezno vodenje rojstnih in poročnih matičnih knjig. Vodenje mrliške matične knjige pa je bilo naloženo leta 1614 z rimskim ritualom. Rimski obrednik je tudi predpisal natančen vzorec po katerem naj bi se vse tri knjige vodile. Vendar je bila praksa po posameznih škofijah še naprej različna (Trnovšek in dr., 2004, str. 20).

Leta 1781 je avstrijska država priznala matične knjige za javne knjige. Ugotovili so, da predstavljajo matične knjige evidenco prebivalcev na nekem področju in da z njimi lahko spremljajo rojstva, poroke in smrti državljanov. Cesarica Marija Terezija je izdala več dekretov in odredb o vodenju cerkvenih matičnih knjig. Izdala je dekret iz leta 1771, ki je zahteval, da se v matičnih knjigah izpolnijo vse rubrike, in dekret iz leta 1774, ki je določal hrambo matičnih knjig in njihovo rešitev v primeru požara (Trnovšek in dr., 2004, str. 21).

Prišlo je do več sporov med cerkvijo in državo glede matičnih knjig. Cerkev je imela stališče, da so cerkvene matične knjige njihova last in da si jih je država prisvojila. Država pa je poudarjala, da je cerkvenim matičnim knjigam dodelila pravno veljavo in s tem so postale pomembne tudi za državo in državljane.

Rimskokatoliška cerkev je imela velik vpliv na državo, zato so na začetku lahko duhovniki vodili matične knjige za vse veroizpovedi. Kasneje je vsaka veroizpoved vodila matične knjige za svoje vernike.

Cesarski patent, ki je predpisal vodenje matičnih knjig je podpisal Franc Jožef II dne 20.2.1784. Z njim je dal duhovnikom in židovskim rabinom funkcijo pomožnega državnega organa. Duhovniki in rabini so za pravilnost zapisovanja v matične knjige odgovarjali državi. Zapisano je bilo tudi, da se v krstno matično knjigo vpisuje tudi datum rojstva in ne samo datum krsta. Določene so bile rubrike, ki jih imajo matične knjige.

Pred drugo svetovno vojno so se ohranili vsi predpisi o matičnih knjigah. Med drugo svetovno vojno (v letih 1941 in 1945) pa so na zasedenem ozemlju Gorenjske in Štajerske nemške okupacijske oblasti uvedle civilne matične knjige (Trnovšek in dr., 2004, str. 22). Posebna ureditev je veljala v Prekmurju, ki je spadalo pod Ogrsko, in na Primorskem, ki je bila pod italijansko upravo. V Prekmurju so imeli med leti 1894 in 1919 državne matične knjige. Vodili so jih državni matičarji. Na Primorskem so poleg cerkvenih uvedli še državne matične knjige. Vodili so jih po občinah. Z dnem 31.12.1923 (izjema so poročne matične knjige, z letom 1929) je bila ukinjena javnopravna veljava matičnih knjig, ki so jih vodili župnijski uradi. Od takrat dalje se vodijo civilne matične knjige. Cerkev je še naprej vodila svoje matične knjige za lastne potrebe. V Ljubljanski pokrajini so med drugo svetovno vojno ostale veljavne matične knjige vodene po župnijskih uradih.

2.1 RAZLIČNE VEROIZPOVEDI NA OBMOČJU SLOVENIJE

Matične knjige posameznih veroizpovedi so pravno veljavnost dobile postopoma. Knjige so vodili duhovniki oziroma cerkveni predstavniki posameznih veroizpovedi (Trnovšek in dr., 2004, str. 26).

Na območju Slovenije so obstajale različne veroizpovedi.

- *Rimskokatoliška veroizpoved*

Na območju Slovenije je bila najbolj razširjena rimskokatoliška veroizpoved. Imela je tudi zelo velik vpliv. Cesarski patent, izdan dne 20.2.1784, je predpisal, da katoliški duhovniki vodijo matične knjige. Katoliški duhovniki so matične knjige vodili na sedežih župnijskih uradov. Imeli so funkcijo pomožnega državnega organa.

Patent je določal tudi, da se matične knjige vodijo v humanitarnih zavodih, vodenje je bilo naloženo tamkajšnjim duhovnikom. Matične knjige so se vodile v naslednjih humanitarnih zavodih (Trnovšek in dr., 2004, str. 24):

- moška kaznilnica v Ljubljani (mrliška matična knjiga),
- ženska kaznilnica v Begunjah (rojstna in mrliška matična knjiga),
- deželna bolnišnica v Ljubljani (rojstna in mrliška matična knjiga),
- bolnišnica usmiljenih bratov v Kandiji pri Novem mestu (mrliška matična knjiga),
- najdenišnica v Ljubljani (rojstna in mrliška matična knjiga),
- bolnišnica v Gorici (rojstna in mrliška matična knjiga),
- moška kaznilnica v Mariboru (mrliška matična knjiga),
- splošna bolnišnica v Brežicah (mrliška matična knjiga),
- bolnišnica v Trstu (rojstna in mrliška matična knjiga),
- najdenišnica v Trstu (rojstna in mrliška matična knjiga).

Matične knjige so se vodile tudi pri mornarici (Reka in Pulj), vodile so se vojaške matične knjige (vodili so jih katoliški duhovniki v Ljubljani, Mariboru in Celju) in matične knjige za orožništvo (Gradec, Trst, Ljubljana, Celovec; od leta 1904 so orožniške matične knjige vodili duhovniki). Imeli so tudi posebno matično knjigo za vpis rojstev, ki so se zgodila v tujini.

Katoliški duhovniki pa so imeli tudi nalogo vidiranja (potrjevanja) in overovljanja matičnih knjig drugih veroizpovedi. Tako so jim duhovni vodje drugih veroizpovedi na območju Slovenije pošiljali dvojnike matičnih knjig, ki so jih katoliški duhovniki potrdili in hranili.

- *Evangeličanska augsburška in kalvinska veroizpoved*

Matične knjige niso imele iste javnopravne veljave kot knjige katoliških duhovnikov. Vodili so jih pastori. Pastori so morali rojstva in sklenitve zakonskih zvez sporočati katoliškemu duhovniku, ki so jih potem vpisali v katoliške matične knjige in tako so vpisi postali javnopravno veljavni. Smrti niso sporočali.

Dekret dvorne pisarne 26.11.1829, sklicujoč se na cesarjev odlok 20.11.1829, je ukazoval, da evangeličanski duhovniki augsburške in kalvinske veroizpovedi vpisujejo za svoje območje po obstoječih predpisih za to določeno knjigo vsako rojstvo, poroko ali smrt. Vsako leto so morali narediti dvojnik, ki so ga poslali katoliškemu duhovniku, da ga je vidiral in hranil. Enako je moral katoliški župnik vidirati tudi vse njihove izvlečke iz matičnih knjig (Umek, 1972, str. 23).

Evangeličanske matične knjige so dobile javnopravno veljavo z odlokom notranjega ministra dne 30.1.1849. Ta odlok je temeljil na vladarjevem odloku z dne 26.12.1848. S tem so evangeličanske matične knjige dobile isto veljavo kot krščanske. 29. člen ustave evangeličanske cerkve je dne 9.12.1891 potrdil, da se vodijo tri matične knjige po veljavnih predpisih in obrazcih. Na območju Slovenije so se za augsburško veroizpoved vodile matične knjige v župnijah: Apače, Bodonci, Celje, Domanjševci, Gornji Petrovci, Gornji Slaveči, Hodoš, Križevci, Lendava, Ljubljana, Maribor, Moravci, Murska Sobota, Puconci. Za kalvinsko veroizpoved pa so se matične knjige vodile v Motvarjevcih (Trnovšek in dr., 2004, str. 24).

- *Židovska veroizpoved*

Židje so vodili knjige obrezovanj po odloku 25.11.1779. Cesarski patent 20.2.1784 je predpisal tudi vodenje matic za židovsko veroizpoved. 6. člen pravi: »Židje se morajo pri vodenju matic držati teh treh registrov: poročnega, rojstnega in mrliškega.« Pri posameznih rubrikah so možne spremembe glede na njihovo veroizpoved. Matične knjige so vodili krajevni rabini. Dokazno moč so dobile židovske matice z zakonom 10.7.1868. Do takrat je njihove matične knjige kontroliral in overovljal rimskokatoliški župnik. Rojstva, poroke in smrti so vpisovali v krajih, kjer ni bilo židovske cerkvene občine, v matice

najbližje židovske verske občine (odlok notranjega ministra 16.6.1873). Rabine so kot vodje matic zaprsegali (Umek, 1972, str. 25).

Židje Koroške, Kranjske in Štajerske so od leta 1894 vodeni v matičnih knjigah židovskih cerkvenih občin Gradec, Gorica, Trst, Beltinci, Lendava in Murska Sobota. Od leta 1929 so Židje v Sloveniji vpisani v matičnih knjigah židovskih občin Murska Sobota in Dolnja Lendava (Umek, 1995, str. 8).

- *Grškokatoliška veroizpoved*

Matične knjige so se za to veroizpoved vodile v naslednjih župnijah: Draga (za naselja Dule, Hrast, Jagorje, Mačkovec, Škomljovec in Malinje), Kašt (za naselja Boldreš, Bojanja vas, Kraški vrh, Radovica in Radoše), Radatoviči. Te župnije so spadale pod grškokatoliško škofijo v Križevcih na Hrvaškem. Za druge unijate po Sloveniji je vodil matične knjige župnijski urad sv. Cirila in Metoda v Zagrebu (Interni strokovni informator za matičarje, 1984, str. 84).

Zgodilo se je, da je pripadnika grškokatoliške veroizpovedi pokopal rimskokatoliški duhovnik, ker so bile grškokatoliške župnije zelo majhne. V takem primeru je rimskokatoliški župnik vpisal smrt v matično knjigo brez zaporedne številke. Potem pa je o tem obvestil grškokatoliškega duhovnika, ki je dejstvo vpisal v svojo matično knjigo z zaporedno številko. Ravno tako je bilo v primeru vpisa rojstva otroka.

- *Starokatoliška veroizpoved*

Starokatoliška cerkev je bila priznana z zakonom in odlokom ministra za bogoslužje in pouk dne 18.10.1877. Duhovniki starokatoliške veroizpovedi so vodili vse tri matične knjige (rojstvo, poročno in mrliško).

Pripadnike starokatoliške veroizpovedi so do leta 1918 vpisovali v matične knjige na Dunaju. Od leta 1918 do leta 1936 so jih vpisovali v župniji v Zagrebu, od leta 1936 dalje do 1943 pa v župniji v Ljubljani. Župnija v Ljubljani je bila razpuščena leta 1942 in od takrat so se matična dejstva spet vpisovala v Zagrebu. Poleg omenjenih župnij sta bili starokatoliški župniji tudi v Celju in Mariboru (Trnovšek in dr., 2004, str. 25).

- *Baptistična veroizpoved*

Verniki baptistične veroizpovedi so prihajali le iz območja današnjega Prekmurja. Matične knjige so se vodile v Mačkovcu. Baptistična veroizpoved je bila od leta 1905 javno priznana.

- *Srbska pravoslavna veroizpoved*

Priznana je bila v Avstro-Ogrski z ministrskim odlokom 29.11.1864. Srbske pravoslavne župnije so bile v Bojancih, Marindolu, Ljubljani, Mariboru in Celju. V Ljubljani, Mariboru in Celju so bili tudi vojaški srbsko pravoslavni župnijski uradi. Župniji v Bojancih in Marindolu sta vodili matične knjige za vernike v Beli Krajini (Umek, 1972, str. 28). V letu 1932 je bila opravljena nova razdelitev župnij na območju dravske banovine na župnijo v Ljubljani, Celju, Mariboru, Varaždinu, po letu 1942 pa tudi v Črnomlju.

- *Muslimanska veroizpoved*

Vodenje matičnih knjig za muslimane na območju Slovenije je določila uredba 5.12.1927 ter pravilnik za izvrševanje te uredbe z dne 5.12.1927. V Ljubljani je bil ustanovljen leta 1934 imamat džemata muslimanske veroizpovedi, ki ga je vodil muslimanski vojni kurat, ki je vodil matične knjige. Ukinjen je bil leta 1941 (Umek, 1972, str. 30).

2.2 ZGODOVINSKI PREGLED SKLEPANJA ZAKONSKIH ZVEZ NA OBMOČJU SLOVENIJE

Cesar Justinijan (527 – 567) je predpisal, da ob porokah sestavijo listine in jih shranijo v cerkvenih arhivih. Ti vpisi so imeli značaj evidence pripadnikov krščanskih občin. Tudi v srednjem veku najdemo primere cerkvenih matic. Tridentinski cerkveni zbor (1545 – 1563) je uvedel obvezno vodenje rojstnih in poročnih matičnih knjig (Umek, 1972, str. 27).

Poročne matične knjige oziroma vodenje evidence sklenjenih zakonskih zvez je predpisal Cesarski patent z dne 20.2.1784. Sklepanje zakonskih zvez je bilo v pristojnosti cerkve. Pri tem je morala cerkev upoštevati državno pravo.

Predpisal je vodenje naslednjih rubrik (Umek, 1972, str. 153):

- leto, mesec in dan poroke;
- številka hiše;
- priimek in ime ženina;
- njegova vera;
- njegova starost;
- stan: samski ali vdovec;
- rojstno ime in priimek neveste;
- njena vera;
- njena starost;
- imena in priimki prič;
- poklic prič.

Rubrike je izpolnjeval tisti, ki je poročal. Največkrat je bil to duhovnik. Priče so se podpisale v knjigo. Prav tako se je v knjigo podpisal tisti, ki je poročal.

V Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev ter v stari Jugoslaviji zakonske zveze niso bile enotno urejene z enim zakonom. Jugoslavija je bila razdeljena na šest pravnih območij, za vsako teh območij so veljali določeni pravni predpisi, ohranjeni iz preteklosti, ki na drugih območjih niso veljali. Ta pravna območja niso imela samo različnih zakonov, temveč je bilo na posameznem pravnem območju veljavnih istočasno več različnih pravnih predpisov. Skupna značilnost zakonskega prava šestih območij so je kazala v tem, da so na zakonodajo v zakonskih zadevah imele velik vpliv verske skupnosti (Trnovšek in dr., 2004, str. 108).

Na območju Slovenije, ki je nekoč spadala pod Avstrijo, so veljali avstrijski predpisi. Zakonske zveze je urejal Obči državljanski zakonik (1811). Določila, ki so urejala sklenitev zakonske zveze katolikov, so večinoma sledila kanonskemu pravu. Obvezna oblika sklenitve zakonske zveze je bila cerkvena poroka. Civilna poroka je bila možna samo, če zakonca nista pripadala nobeni veroizpovedi ali če je cerkveni organ odklonil sklenitev zakonske zveze. Obči državljanski zakonik je poznal veliko posebnih državnih oviralnih zadržkov, ki so preprečevali sklenitev zakonske zveze. Zakonik pa je tudi v celoti upošteval večino cerkvenih oviralnih zadržkov. Glede na cerkvene oviralne zadržke poroke niso mogli skleniti pri naslednjih primerih: duhovniki in redovniki, že poročeni, krvni sorodniki, nedoraščeni in slaboumni, prešuštniki, zadržek različne veroizpovedi, itd. Ločitve, presoje o veljavnosti zakonskih zvez in urejanje premoženja med zakonci so urejala državna – civilna sodišča. V primerih ko sta bila oba zakonca katolika, je bila možna le ločitev od mize in postelje, kar pa ni pomenilo razveze zakonske zveze.

Zgornja ureditev je veljala za območje današnjega Prekmurja od leta 1919 dalje, prej pa je to območje spadalo pod Ogrsko, zato so do takrat veljali ogrski predpisi. Tudi na ozemlju današnje Primorske so veljali enaki predpisi, ker je spadala pod Avstrijo. Leta 1923 pa so se predpisi na tem območju spremenili, območje se je spojilo z Italijo. Po letu 1923 so na območju Primorske začeli veljati predpisi, ki so določali civilno obliko sklenitve zakonske zveze. Ta ureditev je veljala do leta 1929, ko je bil sklenjen konkordat ali sporazum med državo Italijo in Vatikanom. Poleg civilne oblike sklenitve zakonske zveze je bila uvedena tudi cerkvena poroka. Oklici za cerkveno poroko so morali biti opravljeni pred državnim organom. Duhovnik, ki je sklenil zakonsko zvezo, je bil dolžan en izvod poročnega lista poslati državnemu matičarju, ki je poroko vpisal v matično knjigo (Trnovšek in dr., 2004, str. 109).

V vojnem času je bilo za območje Slovenije, ki je bilo pod okupatorjem, obvezno sklepanje zakonskih zvez pred državnimi organi, civilne poroke. V ostalem delu Slovenije, ki ni bilo pod okupatorjevo oblastjo, pa so se še vedno sklepale cerkvene poroke.

Po vojni je bil sprejet Zakon o državnih matičnih knjigah, ki je uvedel vodenje matičnih knjig pred državnimi organi. Za celotno območje nekdanje Jugoslavije in s tem tudi Slovenijo je bil sprejet Temeljni zakon o zakonski zvezi (v nadaljevanju TZZZ). Na novo je urejal sklenitev zakonske zveze pred državnimi organi in s tem obvezno sklenitev civilne zakonske zveze. Novost je bila tudi možna razveza zakonske zveze. Glede zakonskih zvez, ki so bile sklenjene pred uveljavitvijo zakona, pred 9.5.1946, je zakon določal, da so poroke veljavne, če so bile sklenjene v skladu s predpisi, ki so tedaj veljali. Tiste zakonske zveze, ki so bile pred tem zakonom neveljavne, pa so se lahko razglasile za veljavne, če vzrok neveljavnosti ni bil določen z novim zakonom. Zakonske zveze, ki so bile sklenjene v času od 6.4.1941 do 9.5.1946, je urejal 91. člen in 79. člen TZZZ-ja. Te zakonske zveze so bile veljavne, če so bili izpolnjeni pogoji novega zakona in če so bile vpisane v matične knjige. Čas za prigrasitev teh porok za vpis v matične knjige je bil do 9.5.1947, na priključenem ozemlju pa do 15.9.1948.

Dne 1.1.1977 je stopil v veljavo Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (v nadaljevanju ZZZDR), ki s številnimi popravki in spremembami ureja sklepanje zakonskih zvez še danes. Bistvena novost ZZZDR-ja je izven zakonska skupnost. To je dalj časa trajajoča skupnost moža in žene, ki nista sklenila zakonske zveze. Izven zakonska skupnost ima enake pravne posledice kot uradno sklenjena zakonska zveza.

3 DRŽAVNE MATIČNE KNJIGE

Enotno vodenje matičnih knjig za vso državo je uvedel Zakon o državnih matičnih knjigah. V veljavo je stopil 9.5.1946 oziroma 16.9.1947 na priključenem ozemlju. Nov zakon temelji na ustavni določbi, da spada evidenca rojenih, poročenih in umrlih v pristojnost države. S tem se loči cerkev od države in uveljavi enakopravnost državljanov ne glede na veroizpoved. Matične knjige se sedaj vodijo samo v okviru državnih organov in postanejo javne knjige. Vpise opravljajo uslužbenci ljudskega odbora – matičar, ki ima svojega namestnika. Poleg izvirnika pa se vodi tudi prepis izvirnika – dvojnik.

3.1 ZAKON O DRŽAVNIH MATIČNIH KNJIGAH

Zakon o državnih matičnih knjigah je prvi uvedel enotno ureditev in vodenje matičnih knjig na območju celotne države z dnem 9.5.1946 in na priključenem ozemlju z dnem 16.9.1947. Matične knjige postanejo javne knjige (3. člen). Vsa potrdila in izpiski pridobljeni iz matičnih knjig imajo dokazno moč javnih listin. Zakon določa, da matične knjige vodijo samo državni organi.

V matične knjige je potrebno vpisovati vsa rojstva, zakonske zveze in smrti. Matične knjige so pregled osebnega stanja državljanov, v njih so vsi podatki o posamezniku ter vsa dejstva in spremembe, ki so bistvene za osebno stanje posameznika. Vodijo se rojstna matična knjiga, poročna matična knjiga in mrliška matična knjiga. Vodijo se tudi prepisi izvirnikov matičnih knjig in abecedni vpisnik. Vpise v matične knjige opravljajo pooblašteni delavci krajevnih ljudskih odborov. Matičarji so kazensko odgovorni za pravilno vodenje matičnih knjig, poleg tega pa so po 46. členu Zakona o državnih matičnih knjigah dolžni plačati kazen, če ne opravijo vpisa, kot ga predpisuje zakon.

Zakon določa temeljne vpise in poznejše vpise. Temeljni vpis je vpis dejstva - na primer rojstvo, sklenitev zakonske zveze ali smrt. Poznejši vpisi pa so vpisi vseh sprememb, ki vplivajo na osebno stanje posameznika, kot so priznanje očetovstva, skrbništvo, pozakonitev in podobno.

V zakonu je določena tudi vpis smrti za osebe, ki so umrle med vojno (53. člen). Za tako osebo je potrebna odločba krajevnega ljudskega odbora in na podlagi te odločbe se vpiše smrt v mrliško matično knjigo. Rojstna matična knjiga pa nima več posebnega razdelka za nezakonske otroke, tako kot ga je imela rojstna knjiga vodena pri župnijah.

Za vodenje matičnih knjig so se leta 1956 ustanovili krajevni uradi, ki so pokrivali matična območja.

3.1.1 NAVODILA ZA VODENJE MATIČNIH KNJIG

Matične knjige overi predstojnik upravnega organa, morajo biti prešite, vezane in oštevilčene. Na naslovni strani je ime matične knjige (rojstna, poročna ali mrliška matična knjiga), ime območja, ime upravne enote, datum prvega vpisa in zaporedna številka ter datum zadnjega vpisa in zaporedna številka, pečat in podpis matičarja.

Podatki se vpisujejo ročno s posebnim črnilom ali s pisalnim strojem na pole, ki se potem zvežejo v knjigo. Vpisi morajo biti čitljivi, brez brisanja in prečrtavanja. Pomote popravlja matičar, popravke vpisuje pod rubriko Poznejši vpisi in pripombe. Vodi se prepis izvirnika – dvojniki matičnih knjig.

Pri vpisih rojstev ali smrti se na koncu vpisa poleg matičarja podpiše še prijavitelj, če je fizična oseba. Pri porokah pa se poleg zakoncev in matičarja podpišeta v knjigo tudi priči.

Temeljni vpisi se vpisujejo z zaporednimi številkami za tekoče leto, konec leta pa se zaključijo. Matične knjige se morajo hraniti v ognjevarnih omarah, nepooblaščenim ne smejo imeti dostopa do knjig.

3.2 ZAKON O MATIČNIH KNJIGAH

Zakon o matičnih knjigah je stopil v veljavo 4.5.1974. Pozneje so bili objavljene nekatere spremembe. Veljal je do leta 2003, ko je bil sprejet Zakon o matičnem registru.

Spremembe so se nanašale na popravke v matičnih knjigah in glede izpiskov in potrdil iz matičnih knjig na območjih, kjer živijo pripadniki italijanske oziroma madžarske narodnosti. Izpiski in potrdila na teh območjih se morajo izdajati tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku. Več sprememb je prinesel Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o matičnih knjigah iz leta 1986, ki je določil, da se matične knjige vodijo po matičnih območjih, da delavec pridobi naziv matičar, da se prijavi matično dejstvo tam, kjer ima prijavitelj stalno prebivališče ali pri najbližjemu matičarju, da se poda izjava o osebnem imenu za pravni promet, da ni več vpisov botrov v rojstno matično knjigo in drugo.

3.2.1 VODENJE MATIČNIH KNJIG

Zakon določa vodenje rojstne matične knjige, poročne matične knjige in matične knjige umrlih. Rojstne matične knjige in matične knjige umrlih se vodijo po matičnih območjih, kar je precej racionalnejše kot prej, ko so se knjige vodile po naseljih. Poročna matična knjiga pa se še naprej vodi po naseljih, kjer je zakonska zveza sklenjena.

Upravne enote oziroma znotraj njih oddelek za upravne notranje zadeve vodi matične knjige. Upravna enota ima lahko več matičnih območij v okviru katerih je več naselij. Vpise v matične knjige vpisuje samo pooblaščen matičar oziroma njegov namestnik.

Izvirnik matične knjige se hrani pri matičarju, drugi izvod matičnih knjig pa hrani Ministrstvo za notranje zadeve. Knjige, v katerih so vpisi stari več kot sto let, pa se predajo v hrambo Arhivu Republike Slovenije oziroma Nadškofijskem arhivu v Ljubljani ali Škofijskem arhivu v Mariboru in Kopru.

Določeno je bilo tudi obveščanje o vpisu matičnega dejstva oziroma o spremembi osebnega stanja posameznika povsod, kjer je potrebno to spremembo zabeležiti. Pri tujih državljanih mora matičar izpisek iz matičnih knjig po diplomatski poti posredovati državi, katere državljan je vpisani. V primeru ko državljan Republike Slovenije v tujini sklene zakonsko zvezo, umre ali se rodi, pa se podatki vpišejo v matično knjigo na podlagi predloženih izpiskov in listin tujih organov.

Predpisane so tudi kazni za organe in odgovorne osebe, ki v predpisanem roku matičarju ne pošljejo odločbe ali druge javne listine, ki so potrebne za vpis dejstva.

3.3 ZAKON O MATIČNEM REGISTRU

Zakon o matičnem registru (v nadaljevanju ZMatR) je uredil vodenje osebnega stanja posameznika na nov način. Vodenje osebnega stanja posameznika je združeno v enem registru. Matični register je računalniško vodena baza podatkov, v katero se vpisujejo matična dejstva: rojstvo, zakonska zveza in smrt ter druga dejstva, določena z zakonom. Je razvid osebnih stanj državljanek in državljanov Republike Slovenije in razvid rojstev, zakonskih zvez in smrti tujih državljanek in državljanov, ki so nastala na območju Republike Slovenije. Izpiski iz matičnega registra in potrdila, ki se izdajajo na podlagi vpisov v matični register, imajo dokazno moč javnih listin (2. člen ZMatR).

Matični register predstavlja temeljno evidenco o celotnem osebnem stanju posameznika in je zelo pomemben za državo in za državljanke Republike Slovenije, ki na podlagi izpiskov in potrdil iz matičnega registra dokazujejo upravičenost do pridobitve različnih pravic.

Z vzpostavitvijo matičnega registra je želela država racionalizirati vodenje matičnih dejstev in osebnega stanja posameznika. S pomočjo sodobnih tehnologij je omogočeno tudi povezovanje z drugimi uporabniki, ki imajo na podlagi zakona pravico do pridobivanja podatkov.

4 VRSTE MATIČNIH KNJIG

4.1 ROJSTNA MATIČNA KNJIGA

V rojstno matično knjigo so se vpisovala rojstva državljanek in državljanov Republike Slovenije na ozemlju države in v tujini rojeni državljani z naknadnim vpisom. Vpisovala so se tudi rojstva tujih državljanov na območju naše države. Rojstna matična knjiga vsebuje tudi vse naknadne spremembe osebnega stanja posameznika. Predstavlja temeljno evidenco celotnega osebnega stanja posameznika.

4.1.1 PODATKI, KI SE VPISUJEJO V ROJSTNO MATIČNO KNJIGO

V rojstno matično knjigo so se vpisovali naslednji podatki:

- osebno ime, ki je sestavljeno iz imena in priimka;
- spol;
- dan, mesec, leto in ura rojstva;
- kraj rojstva;
- državljanstvo;
- enotna matična številka;
- podatki o starših (osebno ime, dan, mesec, leto in kraj rojstva, priimek pred sklenitvijo zakonske zveze, državljanstvo, stalno prebivališče in naslov stanovanja);
- pripombe;
- prijavitelj;
- datum vpisa v rojstno matično knjigo;
- podpis matičarja.

Poleg zgoraj naštetih rubrik ima rojstna matična knjiga tudi polje »Poznejši vpisi in zaznamki«, kamor so se vpisovale poznejše spremembe osebnega stanja vpisanega kot so:

- priznanje, ugotovitev ali izpodbijanje očetovstva, materinstva;
- sprememba osebnega imena;
- skrbništvo, prenehanje skrbništva;
- posvojitve;
- sklenitev, prenehanje zakonske zveze;
- podaljšanje, prekinitvev roditeljske pravice;
- pozakonitev;
- zaznamki o državljanstvu;
- smrt in druge.

Rojstvo ali naknadni vpis rojstva se danes vpisuje neposredno v računalniško vodeno evidenco rojstev, matični register. Prav tako se v matični register vpisujejo vse poznejše spremembe osebnega stanja posameznika.

4.1.2 PRIJAVA ROJSTVA IN PRIJAVITELJI

Rojstvo državljana Republike Slovenije ali tujega državljana na območju Republike Slovenije je dolžna prijaviti pravna ali fizična oseba. Po Zakonu o matičnem registru mora rojstvo otroka v zdravstvenem zavodu pristojnemu organu prijaviti zavod (7. člen ZMatR). V kolikor se otrok rodi izven zdravstvenih zavodov, pa mora tako rojenega otroka pristojnemu organu prijaviti oče oziroma mati ali druga oseba, ki je bila prisotna ob rojstvu. Rok za prijavo je 15 dni od dneva rojstva. V primeru mrtvorojenega otroka, se mora tako rojstvo prijaviti v roku 24 ur od rojstva.

4.1.3 OSEBNO IME IN DOLOČITEV OSEBNEGA IMENA OTROKU

Osebno ime danes ureja Zakon o osebnem imenu, ki velja od 11.3.2006. Osebno ime je pravica državljana in služi za razločevanje ter identifikacijo fizičnih oseb. Državljan je osebno ime dolžan uporabljati (2. člen ZOI). Osebno ime je sestavljeno iz imena in priimka. Ime in priimek sta vsak zase lahko sestavljena iz več besed, ki tvorijo celoto (3. člen ZOI). V pravnem prometu pa lahko uporabljamo največ dve imeni in dva priimka. Starši so dolžni novorojenemu otroku določiti osebno ime v roku 30 dni od rojstva otroka. V primeru da tega ne storita, se morata starša posvetovati na pristojnem centru za socialno delo, ki jima svetuje in pri tem upošteva varstvo otrokovih pravic, otrokov osebnostni razvoj, varovanje njegovih koristi. Če se otroku tudi po posredovanju centra ne uspe določiti osebnega imena, pa se zadeva ureja na sodišču na predlog enega od staršev.

Osebno ime se lahko spremeni. Za spremembo osebnega imena zaprosi polnoletna oseba ali pa se polnoletni osebi spremeni priimek, ker se ji spremeni status, na primer s poroko. V primeru razveljavitve ali razveze zakonske zveze lahko zakonec v roku šestih mesecev po pravnomočni sodbi sodišča o razveljavitvi ali razvezi zakonske zveze poda izjavo, da želi uporabljati priimek, ki ga je uporabljal pred sklenitvijo zakonske zveze.

Za spremembo osebnega imena mladoletne osebe lahko zaprosijo starši. Pomembno je, da oba starša soglašata s spremembo osebnega imena otroka. Če je otrok star več kot 9 let, mora soglašati s spremembo osebnega imena tudi otrok. Otroku se lahko spremeni osebno ime tudi ob priznanju očetovstva do dopolnjenega 18. leta otroka. Ob priznanju očetovstva se napiše še izjava o osebnem imenu otroka po priznanju in tudi tu je potrebno soglasje otroka, če je ta že dopolnil 9 let. Osebno ime se lahko spremeni mladoletni osebi tudi ob posvojitvi.

Pravica do proste izbire osebnega imena se lahko omeji le v primerih, ko je to nujno za zavarovanje javne varnosti, pravic ali morale in svoboščin drugih oseb.

4.2 POROČNA MATIČNA KNJIGA

4.2.1 PODATKI, KI SE VPISUJEJO V POROČNO MATIČNO KNJIGO

Poročna matična knjiga je evidenca sklenjenih zakonskih zvez na določenem območju. Vodila se je po naselju sklepanja zakonskih zvez.

V poročno matično knjigo so se vpisovali naslednji podatki:

- številka vpisa;
- dan, mesec in leto sklenitve zakonske zveze;
- kraj sklenitve zakonske zveze;
- priimek in ime ženina, neveste;
- prejšnje zakonsko stanje;
- dan, mesec in leto rojstva ženina in neveste;
- kraj rojstva ženina in neveste;
- državljanstvo;
- enotna matična številka ženina in neveste;
- stalno prebivališče ženina in neveste;
- priimek in ime staršev;
- priimek ženina in neveste po sklenitvi zakonske zveze;
- priimek in ime priča;
- priimek in ime uradne osebe pred katero je bil zakon sklenjen;
- priimek in ime matičarja;
- pripombe;
- podpisi ženina, neveste, priča, uradne osebe in matičarja;
- poznejši vpisi in zaznamki.

Danes podatke o sklenjenih zakonskih zvezah vpisujemo neposredno v matični register. Zakonska zveza se vpiše na območju na katerem je kraj, kjer je bila zakonska zveza sklenjena. Vpiše jo pristojni matičar. Naknadni vpis sklenjene zakonske zveze v tujini vpiše matičar na območju katerega imata zakonca zadnje stalno prebivališče.

4.2.2 SKLENITEV ZAKONSKE ZVEZE

Zakonska zveza temelji na svobodni odločitvi skleniti zakonsko zvezo, na obojestranski čustveni navezanosti, vzajemnem spoštovanju, razumevanju, zaupanju in medsebojni pomoči (13. člen ZZZDR). V zakonski zvezi sta zakonca enakopravna (14. člen ZZZDR).

Po Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih je zakonska zveza možna le med dvema osebama različnih spolov (16. člen ZZZDR). Zakonska zveza se sklepa pred pristojnim državnim organom. Za sklepanje zakonskih zvez so pooblašcene upravne enote. Zakonsko zvezo skleneta načelnik upravne enote ali od njega pooblaščen oseba ter matičar. Bodoča zakonca se zglasita na upravni enoti, kjer prijavita poroko. Pristojni

matičar pripravi zapisnik o prijavi zakonske zveze. Obenem je matičar dolžan opozoriti bodoča zakonca o pogojih veljave zakonske zveze. Matičar preveri ali obstajajo kakršnikoli zadržki za sklenitev zakonske zveze. Zakonska zveza se sklene javno in slovesno. Upravna enota zagotovi ustrezne uradne prostore, kjer se sklepajo zakonske zveze. Izjemoma se lahko zakonske zveze sklepa izven uradnih prostorov. Za zakonito sklenitev zakonske zveze so prisotni: oba zakonca, dve priči, pooblaščenca oseba in matičar. Pri sklepanju zakonske zveze je potrebno bodoča zakonca seznaniti z določbami zakona, in sicer s 14. členom ZZZDR-ja, ki se nanaša na enakopravnost bodočih zakoncev, in določbami 44. do 50. Člena ZZZDR-ja, ki opisujejo dolžnosti in pravice zakoncev. Zakonska zveza se lahko izjemoma, v utemeljenih primerih sklene po pooblaščenca za enega od zakoncev. V primeru da sklepajo zakonsko zvezo tuji državljani, ki ne razumejo slovenskega jezika, je potrebno zagotoviti tolmača.

V zakonski zvezi sta zakonca enakopravna (14. člen ZZZDR), zakonca sta se dolžna vzajemno spoštovati, si zaupati in si medsebojno pomagati (44. člen ZZZDR), zakonca svobodno odločata o rojstvu otrok, do otrok imata enake pravice in dolžnosti (45. člen ZZZDR), vsak zakonec si prosto izbira poklic in delo (46. člen ZZZDR), kraj skupnega bivališča določata zakonca sporazumno (47. člen ZZZDR), o skupnih zadevah odločata zakonca sporazumno (48. člen ZZZDR), za preživljanje družine prispevata zakonca v sorazmerju s svojimi zmožnostmi (49. člen ZZZDR), zakonec, ki nima sredstev za življenje, pa brez svoje krivde ni zaposlen ali je nesposoben za delo, ima pravico da ga drugi zakonec preživlja, kolikor je to v njegovi moči (50. člen ZZZDR).

Pogoji za veljavnost zakonske zveze so svobodna volja, zadržek mladoletnosti, zadržek duševne prizadetosti, zadržek obstoječe zakonske zveze, zadržek sorodstva in zadržek skrbništva. Po veljavnem zakonu zakonska zveza ni veljavna brez svobodne privolitve bodočih zakoncev (17. člen ZZZDR), zakonske zveze ne more skleniti oseba, ki še ni stara osemnajst let (18. člen ZZZDR), zakonske zveze ne more skleniti oseba, ki je težje duševno prizadeta ali nerazsodna (19. člen ZZZDR), nihče ne more skleniti zakonske zveze, dokler njegova prej sklenjena zakonska zveza ne preneha ali ni razveljavljena (20. člen ZZZDR), zakonske zveze ne morejo skleniti med seboj sorodniki v ravni črti, ne brat s sestro, polbrat s polsestro, stric z nečakinjo, teta z nečakom in tudi ne otroci bratov in sester, polbratov in polsester med seboj, to pa ne velja za razmerja, ki nastanejo pri posvojitvi, razen za posvojitelja in posvojenca (21. člen ZZZDR), zakonske zveze ne moreta med seboj skleniti skrbnik in njegov varovanec, dokler traja skrbništvo (22. člen ZZZDR).

ZZZDR obravnava tudi prenehanje zakonske zveze. Zakonska zveza lahko preneha ob ločitvi, v primeru da eden izmed zakoncev umre ali da ga razglasijo za mrtvega. V poročno matično knjigo se je razlog prenehanja zakonske zveze vpisal pod rubriko »Poznejši vpisi in zaznamki«, danes pa se podatki vnesejo v matični register.

Tabela 1: Prikaz števila sklenjenih zakonskih zvez v obdobju 2009-2011 v Upravni enoti Grosuplje

	2009	2010	2011
Število sklenjenih zakonskih zvez v uradnih prostorih Upravne enote Grosuplje	30	26	35
Število sklenjenih zakonskih zvez izven uradnih prostorov Upravne enote Grosuplje	12	6	10
Skupaj	42	32	45

Vir: Interni podatki Upravne enote Grosuplje

4.3 MATIČNA KNJIGA UMRLIH

4.3.1 PODATKI, KI SE VPISUJEJO V MATIČNO KNJIGO UMRLIH

V matično knjigo umrlih so se vpisovale smrti, ki so se zgodile na območju Republike Slovenije in tudi smrti slovenskih državljanov, ki so umrli v tujini – naknadni vpisi. Vpisovale so se tudi smrti tujih državljanov na območju Republike Slovenije. Matične knjige umrlih so se vodile po naseljih oziroma po kraju nastanka smrti. Smrti po vzpostavitvi računalniško vodene evidence vpisujemo neposredno v matični register.

V matično knjigo umrlih so se vpisovali naslednji podatki:

- zaporedna številka;
- priimek in ime umrlega;
- priimek pred sklenitvijo zakonske zveze;
- enotna matična številka;
- dan, mesec, leto in ura smrti;
- kraj smrti;
- dan, mesec, leto rojstva umrlega;
- kraj rojstva;
- državljanstvo;
- stalno prebivališče;
- zakonsko stanje;
- osebno ime zakonca;
- priimek in ime staršev;
- prijavitelj smrti;
- pripombe;
- datum vpisa;
- poznejši vpisi in zaznamki.

4.3.2 PRIJAVA SMRTI IN PRIJAVITELJI

Matičar vpiše smrt v matično knjigo umrlih oziroma danes v matični register na podlagi prijave smrti ali na podlagi pravne podlage. Po 12. členu Zakona o matičnem registru je smrt osebe, ki je umrla v bolnišnici, domu za ostarele, zavodu ali organizaciji, dolžan prijaviti upravni enoti ta zdravstveni zavod, v katerem je oseba umrla. Če pa je smrt nastopila izven omenjenih objektov, je smrt dolžan prijaviti mrliški preglednik oziroma zdravnik, ki je ugotovil smrt, družinski člani umrlega ali tisti, s katerim je umrl živel. Po vpisu umrlega v matično knjigo umrlih oziroma v matični register se svojcem izda izpisek o smrti.

Zakon o matičnem registru določa, da vpis smrti opravi tista upravna enota na območju katere je oseba umrla. V izjemnih primerih kraja smrti ni mogoče določiti. Smrt v teh primerih vpiše upravna enota na območju katere je bila oseba najdena. V matične knjige in danes v matični register so vpisani tudi tuji državljani, ki so umrli na območju Republike Slovenije. Tudi v tem primeru opravi vpis upravna enota, ki je pristojna po kraju dogodka. V primeru ko ima Republika Slovenije z državo katere državljan je umrl na območju Republike Slovenije sklenjeno mednarodno pogodbo, mora upravna enota posredovati izpisek o smrti tujemu diplomatskemu ali konzularnemu predstavništvu.

Če v tujini umre slovenski državljan in se upravni enoti predloži izpisek o smrti slovenskega državljana na tujem, upravna enota vpise smrt v matični register kot naknadni vpis.

Rok za prijavo smrti je dva dni od dneva smrti. V primeru ko smrti v predpisanem roku ni možno prijaviti, jo je treba prijaviti prvi delovni dan po poteku tega roka.

Tabela 2: Prikaz števila smrti v obdobju 2009-2011 v Upravni enoti Grosuplje

	2009	2010	2011
Število vpisanih smrti v Upravni enoti Grosuplje	210	141	203
Število sestavljenih smrtovc v Upravni enoti Grosuplje	358	308	384

Vir: Interni podatki Upravne enote Grosuplje

4.3.3 POSEBNI PRIMERI VPISOV V MATIČNO KNJIGO UMRILIH

Med posebne primere vpisov v matični register se šteje vpis smrti neznane osebe, vpis razglasitve pogrešanca za mrtvega in vpis smrti ugotovljene v sodnem postopku.

V primeru ko najdejo neznano mrtvo osebo, se napravi zapisnik o najdbi trupla. Ponavadi so v takih primerih prisotni zdravnik, kriminalist in preiskovalni sodnik. Sestavijo zapisnik o najdbi trupla in ga posredujejo pristojni upravni enoti, matičarju, ki na podlagi zapisnika vpiše smrt neznane osebe. V matični register se vpiše datum in kraj najdbe trupla,

identifikacijske podatke, kot so spol, starost, datum smrti ter kraj smrti. Pravna podlaga vpisa je zapisnik o najdbi trupla. Če naknadno ugotovijo kdo je bila neznana oseba, se to dejstvo vpiše v matični register. Opravi se celoten vpis, vpis o smrti neznanne osebe pa se briše.

Zakon o nepravdnem postopku ureja področje razglasitve pogrešanca za mrtvega. Po 82. členu Zakona o nepravdnem postopku sodišče razglasi za mrtvega:

- pogrešanca, če o njem v zadnjih petih letih ni nobenega poročila, od njegovega rojstva pa je preteklo 70 let;
- pogrešanca, če o njem v zadnjih petih letih ni nobenega poročila, pa je verjetno, da ni več živ;
- pogrešanca, ki je izginil pri potopu ladje, prometni oziroma letalski nesreči, požaru, povodnji, potresu ali v kakšni drugi smrtni nevarnosti, pa o njem v šestih mesecih po prenehanju nevarnosti ni nobenega poročila;
- pogrešanca, ki je izginil med vojno zaradi vojnih dogodkov, pa o njem ni nobenega poročila eno leto po prenehanju bojevanja.

V primeru 1. in 2. alineje prejšnjega odstavka se šteje rok od dneva, ko je bil po zadnjih poročilih pogrešanec brez dvoma še živ. Postopek vpisa smrti se začne na predlog državnega tožilca ali na predlog tistega, ki ima pravni interes, da se smrt vpiše v matični register. Sodišče po vložitvi predloga preišče vse potrebne podatke, zasliši priče, na koncu postopka pa izda odločbo, v kateri razglasi pogrešanega za mrtvega. V odločbi je določen dan, lahko tudi ura, ki velja za čas pogrešančeve smrti. Odločbo o razglasitvi pogrešanca za mrtvega sodišče v petnajstih dneh od dneva pravnomočnosti pošlje pristojnemu matičarju. Matičar, na območju katerega je imel umrli zadnje stalno prebivališče, vpiše smrt v matični register. Če se naknadno tisti, ki je razglašen za mrtvega, pojavi na sodišču in se ugotovi, da je to res oseba, ki je bila razglašena za mrtvo, sodišče razveljavi odločbo, vpis smrti pa se briše.

Na predlog osebe, ki izkaže pravni interes, ali državnega tožilca se lahko tudi sodno ugotovi smrt. To so primeri, ko se smrt osebe ne da dokazati z listinami, ki so potrebne za vpis po Zakonu o matičnem registru. Sodišče ponovno izvede postopek dokazovanja smrti in po končanem postopku izda odločbo, s katero ugotovi smrt.

V odločbi sodišče določi dan, lahko tudi uro smrti osebe. Če se dan ne da določiti, velja za dan smrti tisti dan, za katerega je ugotovljeno, da ga ta oseba ni preživela (96. člen ZNP). Tako smrt pristojni matičar vpiše v matični register.

5 MATIČNI REGISTER

Z dnem 3.5.2003 je prenehal veljati Zakon o matičnih knjigah in Navodilo o vodenju matičnih knjig (razen določbe členov 19.a do 19.d Zakona ter druge določbe Zakona o matičnih knjigah in navodila o vodenju matičnih knjig, ki se uporabljajo za čas dokler se podatki ne prenesejo v matični register). Matični register smo v Republiki Sloveniji vzpostavili dne 3.5.2005. Nadomestil je rojstno matično knjigo, poročno matično knjigo in matično knjigo umrlih, ki so se do vzpostavitve matičnega registra vodile ročno in posamezno. Matični register jih je združil. To je predstavljal velik projekt za državo in za matičarje ter ostale sodelujoče v tem projektu. Vzpostavitev matičnega registra ureja Zakon o matičnem registru in Pravilnik o izvrševanju Zakona o matičnem registru, ki pravi, da se iz matičnih knjig prenesejo podatki o osebnem stanju vseh državljanov Republike Slovenije, živih na dan 3.5.2005. Osebe, ki so vpisane v matične knjige, pa so umrle pred vzpostavitvijo matičnega registra, se ne vpisujejo v register. Z vzpostavitvijo matičnega registra so se novonastala dejstva začela vnašati direktno v matični register, podatki za nazaj pa so se vnašali v matični register postopoma.

Matični register je računalniško vodena baza podatkov, v katero se vpisujejo matična dejstva: rojstvo, zakonska zveza in smrt ter druga dejstva, določena z zakonom. Matični register je razvid osebnih stanj državljanek in državljanov Republike Slovenije in razvid rojstev, zakonskih zvez in smrti tujih državljanek in državljanov, ki so nastala na območju Republike Slovenije. Sestavni del matičnega registra je zbirka listin, ki so podlaga za vpis v matični register. Izpiski in potrdila iz matičnega registra imajo dokazno moč javnih listin (2. člen ZMatR).

Za vpis je pristojna upravna enota, na območju katere je matično dejstvo nastalo (3. člen ZMatR). Velika prednost za državljane, ki jo je prinesla uvedba matičnega registra, je ta, da lahko državljani dvignejo izpisek ali potrdilo iz matičnega registra kjerkoli. Ni več pomembno kje se je dogodek dejansko zgodil.

5.1 PODATKI, KI SE VPISUJEJO V MATIČNI REGISTER

Vzpostavitev matičnega registra je združila rojstno matično knjigo, poročno matično knjigo in matično knjigo umrlih v matični register. V ta register se vpisujejo vsi dogodki, ki so bili prej v treh ločenih matičnih knjigah.

Podatki, ki se vpisujejo v matični register za državljane Republike Slovenije (4. člen ZMatR):

- podatki o rojstvu: priimek in ime, spol, dan, mesec, leto, ura in kraj rojstva, državljanstvo, EMŠO; podatki o otrokovih starših: priimek in ime, EMŠO, državljanstvo, naslov stalnega prebivališča;

- izjava o izbiri osebnega imena za pravni promet;
- priznanje, ugotovitev in izpodbijanje očetovstva ali materinstva;
- posvojitve;
- sprememba osebnega imena;
- sprememba osebnega imena staršev;
- podaljšanje in odvzem roditeljske pravice ter prenehanje tega ukrepa;
- skrbništvo ter prenehanje tega ukrepa;
- odvzem in vrnitev poslovne sposobnosti;
- pridobitev in prenehanje državljanstva;
- sprememba spola;
- podatki o sklenitvi zakonske zveze: dan, mesec, leto in kraj sklenitve zakonske zveze; podatki o zakoncu: priimek in ime, EMŠO, državljanstvo, naslov stalnega prebivališča, priimek po sklenitvi zakonske zveze;
- neveljavnost in prenehanje zakonske zveze;
- podatki o smrti: dan, mesec, leto, ura in kraj smrti;
- pravna podlaga vpisa (vrsta listine, kdo jo je izdal in kje se hrani);
- popravki napak in spremembe že vpisanih podatkov;
- datumi, oznake, statusi in drugi tehnični podatki, potrebni za vodenje podatkovne baze;
- podatki o registraciji istospolne partnerske skupnosti: dan, mesec, leto in kraj registracije istospolne skupnosti; podatki o partnerju: priimek in ime, EMŠO, državljanstvo, naslov stalnega prebivališča ali začasnega prebivališča partnerjev;
- neveljavnost in prenehanje istospolne partnerske skupnosti.

Pri vpisih tujih državljanov v matični register ne vpisujemo podatka o državljanstvu. Za tujce matičar vpiše tiste podatke, ki so mu ob vpisu znani. To so podatki, ki so razvidni iz priloženih listin in dokazil ter iz uradnih evidenc.

5.2 VODENJE MATIČNEGA REGISTRA

Matični register se vodi v centralnem informacijskem sistemu. Centralno informatizirano bazo vodi in vzdržuje ministrstvo, ki je pristojno za upravno notranje zadeve. Sestavni del matičnega registra je tudi zbirka listin. Navodila za vpisovanje dejstev v matični register podrobno ureja Pravilnik o izvrševanju Zakona o matičnem registru.

Podatke, ki se vnašajo v matični register, vnaša matičar. Včasih je moral delavec pristojnega organa, ki naj bi vnašal podatke v matične knjige in matični register, opraviti preizkus za matičarja, vendar se je z matičnim registrom tudi to spremenilo. Danes je dovolj, da pristojni organ pooblasti delavca za vpis podatkov v matični register in izdajanje potrdil in izpiskov iz matičnega registra. Matičarji so pooblaščen s strani pristojnega organa, da vnašajo podatke v matični register za svoje območje. Vpisujejo se dejstva, ki so bila matičarju prijavljena oziroma jih je matičarju poslal pristojen organ. Organ, ki izda listino, katera vpliva na osebno stanje posamezne osebe, mora to listino poslati

pristojnemu matičarju v petnajstih dneh od dneva izdaje ali od dneva pravnomočnosti listine. Ko matičar prejme tako listino, je dolžan preveriti pravilnost podatkov po uradnih evidencah in takoj opraviti vpis. V nekaterih primerih pa matičar takojšnjega vpisa ne more opraviti brez rešitve predhodnega vprašanja. V primeru ko gre za priznanje očetovstva, otrok pa je bil rojen v času trajanja zakonske zveze ali v času enega leta po razvezi zakonske zveze in ima v matičnem registru že vpisanega očeta, to je mož otrokove matere. Stranko, ki je podala izjavo na zapisnik o priznanju očetovstva, se napoti na pristojno sodišče, kjer se izpodbija in dokazuje očetovstvo. Matičar šele po prejemu sodne odločbe piše v matični register očetovstvo.

5.3 OBVEŠČANJE O VPISU

Matičar je dolžan obvestiti vse organe, ki imajo zakonsko podlago za pridobitev teh podatkov, o rojstvu, sklenitvi zakonske zveze, smrti in o spremembah drugih podatkov. Rok za obveščanje o vpisu je najpozneje v treh dneh (21. in 22. člen ZMatR). Ti organi so na primer Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (obvestilo o smrti), kazenska evidenca, Inštitut za varovanje zdravja, itd. Do nekaterih registrov so vzpostavljene računalniške povezave, tako da obveščanje ni več potrebno. Tak je register prebivalstva, register potnih listin, register osebnih izkaznic.

V primeru ko matičar v matični register vpisuje rojstvo, sklenitev zakonske zveze ali smrt tujega državljana, mora posredovati izpisek iz matičnega registra pristojnemu ministrstvu ali pristojnemu tujemu diplomatsko konzularnemu predstavništvu. Ta izpisek naprej posreduje državi, katere državljan je vpisani. Upoštevati moramo tudi določila sklenjene mednarodne pogodbe. V primeru da pogodbe o obveščanju ni, se tujine ne obvesti o nastalem matičnem dejstvu.

5.4 HRAMBA, POPRAVA NAPAK IN OBNOVA MATIČNEGA REGISTRA

Matični register je trajnega pomena in ima značaj arhivskega gradiva. Podatke se hrani sto let od zadnjega vpisa. Podatke skupaj z zbirko listin se nato izroči v hrambo Arhivu Republike Slovenije. Matične knjige, ki so se vodile pred uveljavitvijo Zakona o matičnem registru, prav tako pristojen organ hrani sto let od zadnjega vpisa in jih nato izroči v hrambo Arhivu Republike Slovenije. Izjeme so le matične knjige, ki so jih vodile verske skupnosti. Te matične knjige se po pretečenem času sto let od zadnjega vpisa lahko izročijo v hrambo posameznim verskim skupnostim. Tako hranijo matične knjige katoliške verske skupnosti v Nadškofijskem arhivu (Trnovšek in dr., 2004, str. 48).

Napake, nastale v matičnem registru, popravi matičar po uradni dolžnosti. Način poprave napak predpiše minister, ki je pristojen za upravno notranje zadeve. Iz registra mora biti razvidno kateri podatek je bil popravljen, razvidno mora biti tudi kdo je podatek popravljal in kdaj ga je popravil. O popravi podatka je potrebno obvestiti druge organe v roku treh dni od poprave. V primeru da so druge evidence elektronsko povezane z matičnim registrom, pa tako obveščanje ni potrebno.

Če pride do uničenja matičnega registra, mora pristojni organ register obnoviti. Način obnove predpiše minister, pristojen za upravno notranje zadeve. Če pride do uničenja matičnega registra, morajo za obnovo posamezniki in pravne osebe pristojnemu organu posredovati vse podatke in vse javne listine s katerimi razpolagajo (26. člen ZMatR).

Obstajata dve varnostni kopiji vseh podatkov, ki se vnašajo v matični register. Ti dve varnostni kopiji se hranita na dveh različnih lokacijah in ob uničenju podatkov v matičnem registru se lahko ta obnovi na podlagi varnostne kopije.

5.5 IZDAJA IZPISKOV IN POTRDIL IZ MATIČNEGA REGISTRA

Upravni organ navadno izdaja izpiske iz matičnega registra na podlagi zahteve posameznika ali pravne osebe, ki izkaže pravni interes. Posamezniki potrebujejo izpiske iz matičnega registra za uveljavljanje različnih pravic. Novost, ki jo je prinesel matični register za državljane je ta, da lahko posameznik poda vlogo za izdajo izpiska ali potrdila iz matičnega registra na katerikoli upravni enoti, ne glede na kraj vnosa v matični register.

Izpiski in potrdila iz matičnega registra imajo dokazno moč javne listine in vsebujejo zadnje podatke, ki so bili vpisani do izdaje izpiska. Matičar lahko izda izpisek iz matičnega registra tudi z vsemi vpisanimi spremembami osebnega stanja.

Na območjih, določenih z zakonom, kjer živita avtohtoni italijanska oziroma madžarska narodna skupnost, se izdajajo izpiski in potrdila iz matičnega registra v slovenščini in v jeziku narodne skupnosti (23. člen ZMatR).

V primeru da stranka zahteva izpisek iz matične knjige, katero je upravna enota že oddala v hrambo arhivu, mora arhiv upravni enoti posredovati knjigo na vpogled oziroma posredovati dobesečen prepis vpisa.

6 REGISTER TUJCEV

Tujec v Sloveniji je vsak, ki nima državljanstva Republike Slovenije. To so državljani tretjih držav, državljani članic Evropskega gospodarskega prostora in osebe brez državljanstva.

Ravno tako kot imamo v Sloveniji registre za državljanke in državljane Republike Slovenije, imamo tudi register tujcev. Tujci se v Republiki Sloveniji vodijo v računalniško vodeni evidenci dovoljenj za prebivanje – register tujcev. V tem registru so vsi podatki o tujcih, o njihovih družinskih članih, vsa dovoljenja za prebivanje državljanov tretjih držav, vse prijave prebivanja državljanov članic Evropskega gospodarskega prostora in evidence o izrečenih ukrepih odpovedi prebivanja tujcem. Register tujcev je povezan tudi z drugimi registri, kot so matični register, register stalnega prebivalstva, centralni register prebivalstva, register potnih listin, register osebnih izkaznic, azilni register, register državljanstev, evidenco obrazcev, evidenco delovnih dovoljenj na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje in policijskimi evidencami o vloženi kazenskih ovadbah in prekrških.

V registru tujcev se vodijo evidence o:

- dovoljenjih za stalno prebivanje;
- dovoljenjih za začasno prebivanje;
- potnih listinah za tujce;
- osebnih izkaznicah za tujce;
- izkaznicah o dovolitvi zadrževanja;
- udeležbi tujcev na tečajih slovenskega jezika, seznanjanja s slovensko kulturo, zgodovino in ustavno ureditvijo.

V registru tujcev so podatki pridobljeni preko Schengenskega informacijskega sistema o tujcih. Tako lahko upravne enote pri izdaji dovoljenj za prebivanje uporabljajo tudi te podatke in preverijo, ali je tujcu, ki zaproša za dovoljenje za prebivanje izrečen ukrep zavrnitve vstopa v katero državo tega območja. Prav tako je register tujcev povezan z diplomatsko konzularnimi predstavništvi Republike Slovenije v tujini.

6.1 PODATKI, KI SE VPISUJEJO V REGISTER TUJCEV

Podatki, ki se vpisujejo v register tujcev so naslednji (MNZ, 2010)

- osebni podatki (EMŠO številka, ime in priimek, priimek pred sklenitvijo zakonske zveze, spol, rojstni datum, kraj rojstva, državljanstvo, zakonski stan, poklic, stalno prebivališče);
- datum vstopa tujca na območje Republike Slovenije;
- razlog in namen prebivanja tujca v Republiki Sloveniji;

- sredstva za preživljanje oziroma način zagotovitve teh sredstev;
- podatki o osebnem dokumentu tujca (številka in vrsta potnega lista ali druge listine, na podlagi katere je prestopil državno mejo, veljavnost listine, datum in kraj izdaje listine);
- fotografija tujca;
- podatek o številki in datumu izdaje ter dokončnosti odločbe in veljavnosti dovoljenja za začasno prebivanje ter podatek o prenehanju dovoljenja za prebivanje.

V Registru tujcev se evidentirajo tudi:

- prošnje za izdajo dovoljenj za prebivanje;
- izdaje potrdil o prijavi prebivanja;
- odločitve o prošnjah (odobritev, zavrnitev);
- vložena redna in izredna pravna sredstva ter odločitve o pravnih sredstvih;
- vsi načini prenehanja dovoljenja za prebivanje.

6.2 VRSTE DOVOLJENJ ZA PREBIVANJE

S prebivanjem razumemo daljše prebivanje ali celo stalno naselitev tujca v državi. Namen, zaradi katerega želi tujec prebivati ali se naseliti v državi, se bistveno razlikuje od različnih turističnih, poslovnih ali drugih krajših obiskov oziroma potovanj. Prebivanje tujcev v državi je lahko začasno, vendar pa vseeno traja daljši čas in je praviloma povezano z nekim točno določenim namenom, ki ga samo vizum ne dovoljuje, ali pa je stalno in traja nedoločen čas ter praviloma ni vezano na kakšen poseben namen oziroma omejeno s kakšnim posebnim namenom prebivanja (Debelak in Rakočevič, 2009, str. 149).

Tujec, ki želi v Republiki Sloveniji prebivati dalj časa, kot je to mogoče na podlagi vizuma, ali ki želi vstopiti in prebivati v Republiki Sloveniji iz drugačnih razlogov kot je to mogoče na podlagi vizuma, mora imeti dovoljenje za prebivanje. Dovoljenje za prebivanje pomeni dovoljenje za vstop v Republiko Slovenijo in bivanje za določen čas in za določen namen ali prebivanje za nedoločen čas. Dovoljenje za prebivanje v Republiki Sloveniji ni potrebno za tiste tujce in v tistih primerih, za katere je tako določeno z zakonom ali mednarodnim sporazumom (31. člen ZTuj-2).

Pogoji za pridobitev dovoljenja za prebivanje v Republiki Sloveniji so splošni in določeni v Zakonu o tujcih. Prošnjo za izdajo dovoljenja poda tujec sam ali pravna oseba. Tujec mora izkazati namen ali razlog za izdajo dovoljenja za prebivanje. Izkazati se mora z veljavno potno listino, imeti mora ustrezno zdravstveno zavarovanje ter zadostna sredstva za preživljanje. Poleg teh pogojev pa mora tujec zadostiti tudi drugemu pogojem, ki so določeni v zakonu za posamezno vrsto dovoljenja za prebivanje.

6.2.1 DOVOLJENJE ZA ZAČASNO PREBIVANJE

Prvo dovoljenje za začasno prebivanje si tujec praviloma pridobi že pred vstopom v Republiko Slovenijo. Prošnjo poda na diplomatsko konzularnem predstavništvu Republike Slovenije v tujini. Dovoljenje se izda za dobo največ enega leta z možnostjo podaljšanja.

Tujec si pridobi dovoljenje za začasno prebivanje na podlagi naslednjih namenov (35. člen ZTuj-2):

- zaposlitev ali delo;
- združitev družine;
- študij, izobraževanje, specializacija, strokovno izpopolnjevanje, praktično usposabljanje, sodelovanje oziroma udeležba v programih mednarodnih izmenjav prostovoljcev in v drugih programih, ki ne sodijo v sistem formalnega izobraževanja;
- drugih upravičenih in z zakonom, mednarodnimi akti ali mednarodnimi načeli in običaji utemeljenih razlogov ali zaradi interesa Republike Slovenije.

Dovoljenje za začasno prebivanje se izda tudi (35. člen ZTuj-2):

- tujcem, ki imajo status rezidenta za daljši čas v drugi državi članici Evropske unije;
- tujcem slovenskega rodu do četrtega kolena v ravni vrsti;
- otrokom tujcev, rojenih v Republiki Sloveniji;
- žrtvam trgovine z ljudmi;
- žrtvam nezakonitega zaposlovanja;
- tujcem, ki jim je bilo v Republiki Sloveniji dovoljeno zadrževanje.

6.2.2 DOVOLJENJE ZA STALNO PREBIVANJE

Dovoljenje za stalno prebivanje v Republiki Sloveniji se izda tujcu, ki se želi v državi stalno naseliti. Tako dovoljenje ni časovno omejeno in se izda za nedoločen čas. Pogoji za pridobitev dovoljenja za stalno prebivanje se razlikujejo glede na status tujca. Poleg splošnih pogojev mora tujec izpolnjevati tudi (52. člen ZTuj-2):

- pet let neprekinjenega prebivanja v Republiki Sloveniji na podlagi dovoljenja za začasno prebivanje;
- pet let neprekinjenega bivanja na ozemlju Evropske unije in od tega zadnji dve leti v Republiki Sloveniji za imetnike modre karte Evropske unije;
- tujcu slovenskega rodu ali tujcu, katerega prebivanje je v interesu države, se lahko izda dovoljenje za stalno prebivanje pred iztekom petletnega roka;
- družinski član tujca, ki ima dovoljenje za stalno prebivanje, lahko pridobi dovoljenje za stalno prebivanje po preteku dveh let neprekinjenega bivanja na podlagi dovoljenja za začasno prebivanje;

- drugo določeno z zakonom.

Izdaja dovoljenja za stalno prebivanje v Sloveniji je diskrecijska pravica pristojnega organa. Pristojni organ takšnega dovoljenja ni dolžan izdati niti v primeru, če tujec izpolnjuje vse predpisane pogoje. To je pravica, ki gre državi, da v skladu z mednarodnimi načeli in standardi sama suvereno odloča, komu bo dovolila naselitev na svojem ozemlju (Debelak in Rakočević, 2009, str. 164).

Tujci, ki zaprosijo za dovoljenje za stalno prebivanje in ga tudi dobijo, pridobijo s tem več ugodnosti, saj se predpostavlja, da želijo v Sloveniji prebivati dalj časa, mogoče tudi trajno in mogoče želijo zaprositi tudi za slovensko državljanstvo.

Tabela 3: Prikaz števila izdanih začasnih in stalnih dovoljenj za prebivanje v obdobju 2009-2011 v Upravni enoti Grosuplje

	2009	2010	2011
Število izdanih začasnih dovoljenj za prebivanje v Upravni enoti Grosuplje	1162	750	668
Število izdanih dovoljenj za stalno prebivanje v Upravni enoti Grosuplje	34	55	108

Vir: Interni podatki Upravne enote Grosuplje

6.2.3 ZDRUŽITEV DRUŽINE

Pravica do ohranitve celovitosti družine ali ponovne združitve družine je ena od temeljnih človekovih pravic, ki jo zagotavljajo različne mednarodne konvencije in uživa mednarodno zaščito. Splošna deklaracija o človekovih pravicah določa, da je družina naravna in temeljna enota družbe in zato upravičena do državne in družbene zaščite. Tudi konvencija o pravicah otrok iz leta 1989 zahteva, da otrok ni ločen od svojih staršev proti svoji volji (Debelak in Rakočević, 2009, str. 159).

Pravico za združitev družine lahko uveljavlja vsak tujec, ki ima dovoljenje za začasno ali stalno prebivanje. Tujec vloži prošnjo za združitev v družini pri pristojnem organu. Poleg prošnje za združitev družine mora tujec tudi zagotoviti zadostna sredstva za preživljanje družinskih članov. Pravico za združitev družine lahko uveljavlja tujec za svoje najožje družinske člane. To so zakonec, mladoletni otroci tujca ali zakonca, starši mladoletnega tujca, polnoletni otroci tujca ali zakonca, ki jih je dolžan preživljati. Veljavnost dovoljenja za prebivanje družinskih članov se navezuje na veljavnost dovoljenja za prebivanje tujca, ki zaprosi za združitev družine.

6.2.4 DRŽAVLJANI DRŽAV ČLANIC EVROPSKE UNIJE IN DRŽAVLJANI DRŽAV ČLANIC EVROPSKEGA GOSPODARSKEGA PROSTORA

Zakon o tujcih v 13. poglavju ureja vstop in prebivanje državljanov članic Evropske unije in državljanov članic Evropskega gospodarskega prostora.

Tujci iz prej omenjenih držav lahko vstopijo in prebivajo v Republiki Sloveniji brez prijave prebivanja največ tri mesece, po izteku tega roka pa morajo tujci prijaviti prebivališče pri pristojnemu organu. Izda se mu potrdilo o prijavi za čas, ko organ odloči o prošnji. Razlogi zaradi katerih se državljanu omenjenih držav lahko izda potrdilo o prijavi prebivanja so (119. člen ZTuj-2):

- zaposlitev ali delo;
- samozaposlitev;
- izvajanje storitev;
- študij, izobraževanje;
- združitev družine in drugi razlogi.

7 RAZLIKE MED STARO IN NOVO UREDITVIJO

7.1 NOVOSTI, KI JIH UVAJA MATIČNI REGISTER

Nedvomno je prinesla uvedba matičnega registra številne novosti v načinu vodenja evidence osebnih stanj posameznika. Z razvojem tehnologije je ročno vodenje matičnih knjig postal zastarel način. Potreba po spremembi je bila nujna, saj sodobne tehnologije omogočajo dosti bolj kakovostne rešitve za državljane in tudi za same matičarje. Največja novost je informatizacija matičnih knjig. Vzpostavila se je računalniško vodena evidenca.

Namesto vodenja treh matičnih knjig je sedaj matični register združil te evidence v eno samo. Z vpogledom v matični register dobimo vse potrebne informacije o posamezniku, ki smo jih pred tem morali iskati v različnih matičnih knjigah, ki niso bile nujno vse na enem matičnem uradu. Danes krajevna pristojnost oziroma odprava le-te ne predstavlja več problema tako za matičarja kot tudi za posameznike, ki želijo pridobiti izpiske in potrdila iz matičnega registra.

Na spodnjih primerih bom opisala bistvene novosti, ki jih prinaša matični register pri vnosu nekaterih matičnih dejstev in pri izdaji izpiskov in potrdil iz matičnega registra.

- *Primerjava med vpisom rojstva novorojenčka nekoč in danes*

Pred uvedbo matičnega registra je porodnišnica v fizični obliki poslala podatke o rojstvu novorojenčka upravni enoti. Upravni organ je na podlagi prijave rojstva iz porodnišnice ali zdravstvenega zavoda preveril podatke o starših. To je pomenilo, da je matičar ročno preveril podatke obeh staršev v rojstni matični knjigi ter nato ročno vpisal novorojenčka s podatki o starših v tekočo vodeno rojstno matično knjigo. Čas vpisa rojstva novorojenčka je bil precej daljši, še posebej v primerih ko sta bila starša rojena v različnih krajih v Sloveniji. Matičar je v takem primeru moral poslati preverko tistemu matičnemu uradu, ki je hranil rojstno matično knjigo starša. Danes porodnišnice sporočajo podatke o rojstvih otrok preko informacijskega sistema. Upravne enote tako zelo hitro dobijo podatke o novorojenčkih. Matičar na upravni enoti na območju katere se je rojstvo zgodilo prevzame podatke preko informacijskega sistema in vnaša rojstvo direktno v matični register. Podatke o starših dobi avtomatično na podlagi enotne matične številke občana (v nadaljevanju EMŠO). Vnos rojstva zahteva bistveno manj časa. Podatki o starših otroka so že v matičnem registru in so ažurni, tako da dodatno preverjanje podatkov ni potrebno. Ta postopek je hitrejši, učinkovitejši in racionalnejši od prejšnjega, matičarjem pa je precej olajšal delo.

- *Primerjava med vpisom smrti nekoč in danes*

V primeru vpisa smrti je nastalo smrt matičnemu uradu sporočila zdravstvena organizacija, domovi ostarelih občanov ali fizična oseba. Matičar, ki je tako prijavo smrti prejel, je najprej preveril podatke o umrlem v rojstni matični knjigi. Preveril je tudi podatke o zakoncu umrlega. V primeru da umrli ali zakonec umrlega nista bila vpisana na območju kjer se je dogodila smrt, je matičar poslal preverko tistemu matičnemu uradu, ki je hranil matično knjigo. Po opravljenih preverkah se je smrt vpisala v tekočo matično knjigo umrlih. Po opravljenem vpisu umrlega je moral matičar opraviti še zaznambe v rojstno matično knjigo o smrti imenovanega, če je bil umrli poročen, pa še v poročno matično knjigo. V primeru ko določen matični urad ni hranil določenih matičnih knjig, je matičar obvestilo o smrti poslal na matični urad, kjer so se knjige nahajale, in je te zaznambe vpisal tamkajšnji matičar. Danes matičar na podlagi obvestila o smrti vpiše smrt posameznika v matični register. Matični register mu avtomatično ponudi zakonca umrlega, če je bil poročen. Preverjanje podatkov ni več potrebno, ker so podatki v matičnem registru združeni. Ob vnosu smrti se pri morebitnem zakoncu umrlega avtomatično vpiše zaznamba o smrti zakonca. Vpisovanje zaznamb tako ni več potrebno. Ponovno ugotavljam, da je sistem matičnega registra hitrejši, učinkovitejši in racionalnejši od prejšnjega.

- *Primerjava med postopkom sklenitve zakonske zveze nekoč in danes*

Bodoča zakonca, ki se odločita skleniti zakonsko zvezo na območju določene upravne enote, se morata zglasiti na zapisnik. Matičar sestavi zapisnik o sklenitvi zakonske zveze, ki ga bodoča zakonca podpišeta. Matičar je moral v času ročno vodene evidence osebnih stanj, preveriti podatke o bodočih zakoncih v rojstni matični knjigi. Če kateri od bodočih zakoncev ni bil vpisan v rojstno matično knjigo na območju, na katerem bo sklenjena zakonska zveza, je poslal preverko na drug matični urad. Ko je prejel preverjene podatke, je pripravil vse potrebno za sklenitev zakonske zveze. Novost pri uvedbi matičnega registra je ta, da teh podatkov ni več potrebno preverjati ročno, ampak lahko matičar podatke o bodočih zakoncih preveri z vpogledom v matični register. To opravi hitro, tako da se sama priprava vseh potrebnih listin matičarja za sklenitev zakonske zveze skrajša.

- *Primerjava med izdajanjem izpiskov in potrdil*

V času vodenja matičnih knjig so posamezni matični uradi hranili matične knjige za svoje območje. V primeru da je posameznik želel pridobiti izpisek ali potrdilo iz matične knjige, je moral ta izpisek dvigniti osebno ali po pooblaščenca na tistem matičnem uradu, ki je hranil vpis. Matičar je naredil izpisek na podlagi vpogleda v matično knjigo. Z uvedbo matičnega registra se je krajevna pristojnost ukinila. Posameznik, ki želi pridobiti izpisek ali potrdilo iz matičnega registra, lahko le-tega pridobi na katerikoli upravni enoti. Kraj vpisa matičnega dejstva ni več pomemben. Vsi matičarji imajo enak vpogled v matični register. To pomeni veliko ugodnost za državljane, saj jim skrajša pot do zelenega izpiska.

Če pa ima posameznik spletni digitalni podpis, lahko zaprosi za izpisek preko portala e-uprava. Poleg tega matičarju matični register olajša delo, saj se na podlagi vnesene EMŠO številke v register podatki na izpisku ali potrdilu avtomatično prikažejo in jih ni potrebno več ročno pisati.

Pri vseh zgoraj omenjenih primerih matični register zmanjša možnost napak pri vpisovanju podatkov v matični register in pri izdaji izpiskov. Matični register je hitrejši in racionalnejši način vodenja matičnih dejstev, tako za upravne organe kot tudi za stranke. Matični register je pomembno olajšal delo in prinesel veliko novosti matičarjem.

7.2 PREDNOSTI IN SLABOSTI MATIČNEGA REGISTRA

Tako kot vsaka sprememba ima tudi matični register določene prednosti in slabosti. V zadnjih letih se je v evropskih državah in tudi v Sloveniji pojavila težnja po informatizaciji matičnih knjig. Številne evropske države in tudi Slovenija je matične knjige že prenesla v računalniško voden evidenco. S tem smo olajšali delo upravnim organom in omogočili povezovanje računalniško vodenih evidenc med organi, tudi tujimi.

Prednost računalniško vodene evidence osebnih stanj je predvsem enoten vpogled. Matične knjige so se hranile glede na matična območja po različnih upravnih enotah. Matični register je to odpravil. Tako smo ukinili krajevno pristojnost in močno razbremenili velike upravne enote. To pa pomeni možno reorganizacijo delovnih mest. Prav tako je stekel proces povezovanja matičnega registra z drugimi organi in z drugimi registri. Napake so manjše kot pri ročno vodenih matičnih knjigah. Sistem ima možnost nadgrajevanja, kar bo še olajšalo delo upravnih organov v prihodnosti. Matični register ponuja številne ugodnosti za stranke, saj jim omogoča hitrejši dostop do podatkov, ki so pomembni za posameznika. Odpravila se je prenekatera pot, ki so jo morale stranke v preteklosti opraviti, da so dobile izpisek ali potrdilo iz matičnega registra. Pomemben dejavnik je zadovoljstvo strank ob uvedbi matičnega registra.

Slabosti matičnega registra so s stališča varovanja osebnih podatkov predvsem nedovoljeni vdori v sistem matičnega registra, ki danes predstavljajo velik problem. Zato je pomembna varnost in zaščitenost matičnega registra, kar pa pomeni stroške za državo. Odpravljanje napak in nadgradnja sistema je ravno tako povezana s stroški. Na koncu bi omenila še odpravo izpita za matičarja, ki mogoče ni bila najboljša rešitev. S tem da zaposleni, ki delajo v matičnem registru, poznajo zgodovino matičnih knjig od njihovega nastanka do danes, je reševanje težav, ki se pojavijo med delom na matičnem uradu, lažje. Velikokrat se srečamo z zahtevo po izdajanju izpiskov iz starih matičnih knjig in takrat tako znanje lahko uporabimo. Matični izpit je bodočim matičarjem predstavil pomen matičnih evidenc za državo in poudaril odgovornost matičarjev za natančno in pravilno vodenje matičnega registra.

Če povzamem, menim, da je bila sprememba v načinu vodenja matičnih knjig nujna in ima nov način veliko več prednosti kot slabosti. V prihodnosti se bo matični register verjetno še spreminjal in omogočal boljše postopke za zaposlene in za stranke.

Prednosti in slabosti matičnih knjig in matičnega registra prikazujem v spodnji tabeli.

Tabela 4: Prednosti in slabosti matičnih knjig in matičnega registra

MATIČNE KNJIGE		MATIČNI REGISTER	
Prednosti	Slabosti	Prednosti	Slabosti
Pomembna je uvedba matičnih knjig	Počasen pretok podatkov med organi	Lažji pretok podatkov med organi	Odpravljanje napak v računalniškemu sistemu
Izpit-matičarji	Krajevna pristojnost	Odprava krajevne pristojnosti	Vdori v register
Matične knjige kot pomemben razvid osebnih stanj državljanov	Obremenitev določenih upravnih enot	Razbremenitev upravnih enot	Izpit-matičarji
	Počasnost	Hitrost	Cena vzdrževanja
	Dolgotrajni postopki vpisa v matične knjige	Skrajšanje postopkov vpisa v matični register	Nadgradnje sistema v povezavi s stroški
	Neučinkovitost	Učinkovitost	
	Neracionalnost	Racionalnost	
	Ločene evidence (rojstna, poročna, mrliška)	Lažji dostop državljanov do izpiskov in potrdil	
	Napake	Omogočen vpogled upravičenim v matični register	
		Nadgradnja sistema	
		Povezava matičnega registra z drugimi registri	
		Tri matične knjige združene v en sam matični register	
		Manj napak	

Vir: lasten

7.3 INFORMACIJSKI SISTEM UPRAVNIH NOTRANJIH ZADEV

Slovenija je registrsko urejena država, kar pomeni, da se registri upravno notranjih zadev vodijo računalniško, v elektronski obliki. Med seboj so povezani, kar omogoča pretok podatkov iz enega v drug register. Tako je na primer sprememba osebnega imena v matičnem registru takoj vidna tudi v registru osebnih izkaznic in registru potnih listin ter tako zagotavlja pravilno izdajo osebnega dokumenta.

Prehod iz starega sistema vodenja upravno notranjih zadev na nov sistem vodenja registrov je bil postopen. Tudi podatki so se postopoma prenašali v registre. Na začetku, ob vzpostavitvi matičnega registra, so se podatki oziroma osebno stanje posameznika prenesli v matični register takrat, ko je ta posameznik zaprosil za izpisek iz matične knjige ali ko se je na primer rodil novorojenček in so se v matični register skupaj z novorojenčkom vpisali še podatki o starših. Upravne enote so začele s prenosom podatkov iz matičnih knjig postopoma. Kmalu po uspešni vzpostavitvi matičnega registra je postal prenos podatkov iz matičnih knjig prioriteta vseh upravnih enot in matičarji so jih pospešeno vnašali v matični register. Niso pa se v matični register prenašali podatki iz matičnih knjig umrlih oziroma smrti, ki so nastale pred vzpostavitvijo registra. Prehod je danes skoraj zaključen. Ostalo je zelo malo vpisov v rojstnih matičnih knjigah, ki niso preneseni v matični register. Danes matičarji ugotavljamo, da je matični register zelo olajšal naše delo, zadovoljstvo pa opažamo tudi pri strankah na upravnih enotah.

Matični register in tudi drugi registri so urejeni tako, da imajo enoten identifikator za iskanje. Pri fizičnih osebah je to EMŠO številka, pri pravnih osebah pa matična številka. To omogoča nemoten pretok podatkov med registri in povezanost registrov. Pretok podatkov poteka od podatkovnih virov preko centralne točke do končnih uporabnikov.

Registre, ki se vodijo na področju upravnih notranjih zadev, ločimo v naslednje skupine (Debelak in Rakočević, 2009, str. 118):

- registri s temeljnimi podatki o prebivalstvu Republike Slovenije;
- registri listin, ki se izdajajo državljanom Republike Slovenije in tujcem;
- registri o evidencah pravnih oseb.

Med registre s temeljnimi podatki o prebivalstvu Republike Slovenije štejemo:

- matični register;
- register stalnega prebivalstva;
- register državljanstev;
- register tujcev;
- register prosilcev za azil in beguncev;
- centralni register prebivalstva.

Matični register in **register tujcev** sem podrobno že opisala v prejšnjih poglavjih. Pomembna povezava matičnega registra je povezava z registrom stalnega prebivalstva.

Register stalnega prebivalstva zajema podatke o osebah, ki imajo na območju Slovenije prijavljeno stalno ali začasno prebivališče ali pa so se odselili v tujino za več kot tri mesece. To so slovenski državljani in tujci.

V registru stalnega prebivalstva Republike Slovenije se vodijo naslednje evidence (Debelak in Rakočević, 2009, str. 121, 122):

- evidenca posameznikov, ki imajo na območju Republike Slovenije prijavljeno stalno prebivališče;
- evidenca posameznikov, ki imajo na območju Republike Slovenije prijavljeno začasno prebivališče;
- evidenca stanodajalcev;
- evidenca posameznikov, ki so se stalno odselili z območja Republike Slovenije;
- evidenca posameznikov, ki so se začasno, za več kot tri mesece, odselili iz Republike Slovenije;
- evidenca gospodinjestev;
- evidenca naslovov za vročanje;
- evidenca volilne pravice.

Register prosilcev za azil predstavlja računalniško vodeno evidenco in je podpora postopkom Sektorja za mednarodno zaščito in Sektorja za integracijo beguncev in tujcev. Osebam, ki so upravičene do vpogleda v register prosilcev za azil, je omogočen vpogled v postopke prosilca za azil. S tem registrom upravlja Ministrstvo za notranje zadeve.

Register državljanstev je računalniško vodena evidenca posameznikov, ki so pridobili slovensko državljanstvo z naturalizacijo in posameznikov, ki so slovensko državljanstvo izgubili oziroma jim je prenehalo.

Zakon o državljanstvu Republike Slovenije je pravna podlaga za register državljanstev. Vzpostavil se je dne 19.9.2006. Povezan je z matičnim registrom in z registrom tujcev. Podatke pa črpa tudi iz registra stalnega prebivalstva in centralnega registra prebivalstva. V registru državljanstev se o posameznikih, ki so pridobili slovensko državljanstvo, vodijo naslednji podatki (33. člen ZDRS):

- osebno ime;
- datum in kraj rojstva;
- EMŠO;
- spol;
- dovoljenje za začasno ali stalno prebivanje, potrdilo o prijavi prebivanja za državljana Evropske unije;

- stalno ali začasno prebivanje v Republiki Sloveniji (ob naturalizaciji);
- poklic in šolska izobrazba;
- državljanstvo do naturalizacije;
- številka in datum odločbe ter organ, ki je odločbo izdal;
- pravna podlaga pridobitve državljanstva Republike Slovenije;
- datum pridobitve državljanstva Republike Slovenije.

O osebah, ki jim je prenehalo državljanstvo Republike Slovenije, pa se vodijo podatki o (33. člen ZDRS):

- priimek in ime;
- datum in kraj rojstva;
- EMŠO;
- spol;
- stalno ali začasno prebivališče pred odhodom v tujino;
- prebivališče ob prenehanju državljanstva Republike Slovenije;
- poklic in šolska izobrazba;
- podatek o tujem državljanstvu;
- razlog za prenehanje državljanstva Republike Slovenije;
- številka in datum odločbe ter organ, ki je odločbo izdal;
- pravna podlaga prenehanja državljanstva;
- datum prenehanja državljanstva.

Osebni podatki se hranijo v evidencah še petdeset let po smrti ali prenehanju državljanstva osebe, na katero se podatki nanašajo. Po poteku tega roka se podatki arhivirajo (33. člen ZDRS).

Namen **centralnega registra prebivalstva** je opisan v Zakonu o centralnem registru prebivalstva in pravi, da se v tem registru podatki o prebivalstvu centralno zbirajo, obdelujejo, hranijo in uporabljajo z namenom spremljati stanje in gibanje prebivalstva za potrebe državnih organov in drugih uporabnikov, ki jih potrebujejo za opravljanje predpisanih nalog oziroma za vodenje zbirk podatkov o posameznikih ter za namene izvajanja statističnih, socioekonomskih in drugih raziskovanj, za katere imajo zakonsko podlago (2. člen ZCRP).

Povezan je z matičnim registrom, registrom stalnega prebivalstva, registrom tujcev, registrom državljanstev, registrom prostorskih enot.

Centralni register prebivalstva je osrednja zbirka podatkov o prebivalstvu, je vozlišče podatkov o posamezniku, v katerem se zbirajo podatki o (Debelak in Rakočevič, 2009, str. 125):

- državljanih, ki imajo stalno ali začasno prebivališče v Republiki Sloveniji, in tujcih, ki imajo dovoljenje za stalno ali začasno prebivanje v Republiki Sloveniji;
- državljanih, ki so stalno ali začasno (več kot tri mesece) odsotni iz Republike Slovenije;
- tujcih, ki v Republiki Sloveniji nimajo dovoljenja za stalno ali začasno prebivanje, imajo pa določene pravice ali obveznosti s področja pokojninskega in invalidskega zavarovanja, davkov, humanitarnih razlogov ali drugega področja, če je tako določeno z zakonom.

Vzpostavitev številnih registrov na področju upravnih notranjih zadev je učinkovito in racionalno. Uporabnikom registrov in državljanom je vzpostavitev prinesla številne ugodnosti, vendar se mora ščititi varstvo osebnih podatkov, saj lahko pride do številnih zlorab. Do podatkov so upravičene samo pooblaščen osebe, dobro pa je tudi, da je omogočeno sledenje posegov in vpogledov v registre. Podatki so zaradi povezanosti registrov in s tem velike uporabe bolj kakovostni, napake se hitro odkrijejo. Pomen vzpostavitve registrov je velik, saj omogoča elektronsko poslovanje tudi s strankami preko spletnega digitalnega potrdila.

8 ZAKLJUČEK

Matične knjige imajo velik pomen za državo. Predstavljajo kulturno-zgodovinsko zakladnico naroda. Predstavljajo podlago s pomočjo katerih je mogoče dokazovati narodovo identiteto. Gre za neprecenljivo arhivsko gradivo. Opisala sem razvoj matičnih knjig od njihovega prvega pojavljanja v cerkvah pa vse do danes. Prav tako sem predstavila način vodenja rojstne matične knjige, poročne matične knjige in matične knjige umrlih ter matičnega registra, ki ga vodimo danes. Opisala sem tudi način vodenja registra tujcev, ki med drugim povezan tudi z matičnim registrom.

Na podlagi primerjave načina vodenja matičnih knjig in vodenja matičnega registra sem ugotovila, da ima računalniško vodenje matičnega registra veliko več prednosti kot slabosti. Prejšnje ročno vodenje matičnih knjig je zaviralo hitrejši in učinkovitejši pretok podatkov med organi javne uprave. Ti organi so v postopkih odločanja v upravnih in drugih javnopravnih stvareh odvisni od predhodnega preverjanja podatkov osebnega stanja posameznika, o katerem odločajo. Zato potrebujejo čimprejšnji odgovor od upravnih enot, ki vodijo evidenco osebnih stanj državljanov. Tukaj je matični register v veliki prednosti pred prejšnjim načinom ročnega vodenja. Upravni organi si elektronsko izmenjujejo podatke, vpogled v matični register je veliko hitrejši. Ovire ne predstavlja niti krajevna pristojnost, saj imajo vse upravne enote in s tem vsi matičarji enak vpogled v matični register. Pred vzpostavitvijo matičnega registra so bile nekatere upravne enote (predvsem mestne) zelo obremenjene, saj so hranile največ matičnih knjig v fizični obliki in tako so morale vse zahtevane podatke iz matičnih knjig posredovati drugim državnim organom prav one.

Ugotovila sem, da je matični register veliko racionalnejši način vodenja evidence osebnega stanja državljanek in državljanov. Čas izdaje izpiska ali potrdila iz matičnih evidenc se je bistveno skrajšal. Matični register izpisek ali potrdilo ponudi avtomatično na podlagi vnesene EMŠO številke posameznika. Čas posredovanja podatkov drugim organom javne uprave se je prav tako skrajšal. Tudi sami vnosi rojstva, sklenjene zakonske zveze in smrti so veliko hitrejši, saj podatke matičar samo vnaša v rubrike v matičnem registru.

Matični register je prinesel veliko novosti, koristnih tako za državljane kot tudi za zaposlene matičarje. Postopki so močno poenostavljeni, zmanjšal se je čas vpisov dejstev, kar pomeni veliko racionalizacijo za državo. Z uvedbo matičnega registra se izpiski izdajajo na katerikoli upravni enoti. Kraj dogodka oziroma kraj, kjer je bil vnos opravljen, ni več pomemben. Na ta način so razbremenjena večja mestna središča, ki imajo porodnišnice, bolnišnice, itd. Zmanjšala se je možnost napak pri vnosih in tudi pri posredovanju podatkov drugim organom.

Prednosti matičnega registra se pravzaprav v praksi kažejo šele sedaj, leta po uveljavitvi, ko je register že zelo nadgrajen in povezan z drugimi registri. Menim, da je odlična povezava z registri potnih listin in osebnih izkaznic, saj zagotavlja ažurnost podatkov v teh dveh registrih, ki sta pomembna za izdajo dokumentov. Prav tako se odlično povezuje z registrom tujcev.

Nedvomno je bila uvedba matičnega registra nujna, saj nam sodobna tehnologija ponuja veliko boljši način vodenja osebnega stanja posameznika. Tako kot vsaka novost pa ima tudi ta svoje slabosti. Uvedba računalniške evidence vedno postavlja vprašanje nezakonitih vpogledov v register. Prav tako je vzdrževanje, odprava napak, nadgrajevanje sistema ter tudi zagotavljanje varnosti sistema drago za državo. Vendar zaradi hitrejših in enostavnejših postopkov država tudi prihrani. Menim, da odprava izpita za matičarja ni najboljša. Za zaposlenega, ki pri svojem delu uporablja matični register, je dobro, da pozna tudi zgodovino vodenja osebnih stanj posameznika. Velikokrat tako znanje prispeva k uspešnejšemu reševanju problemov, ki se pojavljajo pri vodenju matičnega registra. Včasih se pri svojem delu na upravni enoti srečam z zahtevo vlagatelja po izpisku iz starih matičnih knjig, predvsem umrlih oseb. Takrat mi poznavanje zgodovine vodenja matičnih knjig zelo koristi. Ne glede na to ugotavljam, da ima uvedba matičnega registra bistveno več prednosti kot slabosti, zato je bila nedvomno dobra.

Popolna informatizacija osebnih stanj državljanek in državljanov Republike Slovenije je bila nujna za uspešno e-upravo. Sam prehod iz starega načina vodenja registra v nov informatiziran matičen register je bil težak, vendar menim, da je upravičil pričakovanja. Pomemben vidik je zadovoljstvo državljanov, ki ga tudi sama opažam pri svojem delu. Državljanom veliko pomeni skrajšanje poti do zelenih izpiskov in potrdil iz matičnega registra. Državljanji lahko vlogo za izdajo izpiska posredujejo tudi preko enotnega državnega portala e-uprava, če ima veljavno spletno digitalno potrdilo. Najbolj pomembne pri uvedbi matičnega registra so ravno ugodnosti, ki jih le-ta predstavlja za državljanje. To pa je tudi glavni namen današnjih upravnih organov in s tem države.

LITERATURA IN VIRI

Samostojne publikacije:

BRATANIČ, Silva (2008). *Podrejena raba ZUP v matičnih zadevah*. Diplomsko delo. Fakulteta za upravo, Ljubljana.

DEBELAK, Slavko, RAKOČEVIČ, Slobodan (2002). *Upravnopravne notranje zadeve*. Visoka upravna šola, Ljubljana.

DEBELAK, Slavko, RAKOČEVIČ, Slobodan (2009). *Upravnopravne notranje zadeve*. Visoka upravna šola, Ljubljana.

DOLŽAN, Mihaela (2010). *Matične knjige in demografsko gibanje na Slovenskem od 1920 do 2008*. Diplomsko delo. Fakulteta za upravo, Ljubljana.

GEČ-KOROŠEC, Miroslava, KRALJIĆ, Suzana (1999). *Družinsko pravo*. Pravna fakulteta, Univerza v Mariboru.

KURBUS, Maja (2006). *Uporaba upravnega postopka v matičnih zadevah*. Diplomsko delo. Fakulteta za upravo, Ljubljana.

MAROLT, Rok (2011). *Integracija tujcev v Sloveniji*. Diplomsko delo. Fakulteta za upravo, Ljubljana.

RUPEL, Slavko (1994). *Družinsko pravo*. Gospodarski vestnik, Ljubljana.

SIMONIČ, Vesna (2005). *Razvoj matične službe na slovenskem*. Diplomsko delo. Fakulteta za upravo, Ljubljana.

STRMECKI, Mik (2006). *Upravnopravne notranje zadeve*. Fakulteta za upravo, Ljubljana.

TRNOVŠEK, Bojan, MIKELJ, Roman, PIRNAR, GRNJAK, Dušanka, KOVAČ, Vojka, KRAŠEVEC, Mojca (2004). *Priprava na izpit za matičarja, učno gradivo za udeležence seminarja*. Ministrstvo za javno upravo, Ljubljana.

UMEK, Ema (1972). *Vodnik po matičnih knjigah za območje SR Slovenije, 1. zvezek*. Skupnost arhivov Slovenije, Ljubljana.

UMEK, Ema, KOS, Janez (1974). *Vodnik po matičnih knjigah za območje SR Slovenije, 3. zvezek*. Skupnost arhivov Slovenije, Ljubljana.

ZUPAN, Ksenija (2002). *Poročna matična knjiga in institut zakonske zveze*. Diplomsko delo. Fakulteta za upravo, Ljubljana.

ZUPANČIČ, Karel (1999). *Družinsko pravo*. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana.

Članek v reviji:

UMEK, Ema (1995). Rodoslovni viri, s posebnim ozirom na matične knjige pred letom 1946. *Drevesa*. Letnik 2, številka revije 10, str. 7, 8, 9.

Predpisi:

(1977). Navodilo o vodenju matičnih knjig. Ur. list SRS, št. 8/77.

(2005). Pravilnik o izvrševanju Zakona o matičnem registru. Ur. list RS, št. 40/05.

(2005). Pravilnik o sklepanju zakonske zveze. Ur. list RS, št. 71/03, 131/04, 73/05, 55/07, 31/08.

(1965). Temeljni zakon o zakonski zvezi. Ur. list SFRJ, št. 28/65.

(2006). Zakon o centralnem registru prebivalstva (ZCRP-UPB1). Ur. list RS, št. 72/06.

(1994). Zakon o dedovanju. Ur. list RS, št. 13/94, 82/94, 67/01.

(2007). Zakon o državljanstvu Republike Slovenije (ZDRS-UPB2). Ur. list RS, št. 24/07.

(1995). Zakon o matičnih knjigah. Ur. list SRS, št. 16/74, 28/81, 38/86, 2/87-UPB in Ur. list RS, št. 28/95, št. 84/00.

(2003). Zakon o matičnem registru (ZMatR). Ur. list RS, št. 37/03, 39/06, 59/06-UPB1, 106/10, 11/2011-UPB2).

(2006). Zakon o osebnem imenu (ZOI). Ur. list RS, št. 20/06.

(2004). Zakon o pravnem postopku. Ur. list RS, št. 36/04.

(2006). Zakon o splošnem upravnem postopku (ZUP). Ur. list RS, št. 24/06-UPB2, 105/06, 126/07, 65/08, 47/09, 08/10.

(2011). Zakon o tujcih (ZTuj-2). Ur. list RS, št. 50/2011.

(2007). Zakon o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-1). Ur. list RS, št. 94/07-UPB1.

(2004). Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR). Ur. list RS, št. 69/04-UPB1).

(1991). Ustava RS. Ur. list RS, št. 31/91.

Vir z interneta:

MNZ (2010). *Kaj je register tujcev*. Dostopno dne 25.3.2012 na: [www.mnz.gov.si/fileadmin/mnz.gov.si/.../Register tujcev Si.doc](http://www.mnz.gov.si/fileadmin/mnz.gov.si/.../Register_tujcev_Si.doc)

Ostali viri:

Interni strokovni informator za matičarje (1982). Ministrstvo za notranje zadeve, Ljubljana.

Interni strokovni informator za matičarje (1984). Ministrstvo za notranje zadeve, Ljubljana.

PRILOGE

Priloga 1: Izpisek iz matičnega registra o rojstvu

Priloga št. 5

REPUBLIKA SLOVENIJA
UPRAVNA ENOTA

IZPISEK IZ MATIČNEGA REGISTRA O ROJSTVU

Priimek		
Ime		
EMŠO		Spot
Datum rojstva		
Kraj rojstva		
Državljanstvo		

Podatki o starših

Mati	Priimek	
	Ime	
Oče	Priimek	
	Ime	

Poznejši vpisi:

--

Šifra: _____ M. P. _____

Datum: _____ Priimek in ime matičarja _____

R 00000000
MAT/REG-1

Vir: Pravilnik o izvrševanju Zakona o matičnem registru, 2005

Priloga 2: Izpisek iz matičnega registra o sklenjeni zakonski zvezi

Priloga št. 8

REPUBLIKA SLOVENIJA
UPRAVNA ENOTA

IZPISEK IZ MATIČNEGA REGISTRA O SKLENJENI ZAKONSKI ZVEZI

Datum sklenitve zakonske zveze	
Kraj sklenitve zakonske zveze	
Mož	
Priimek	
Ime	
EMŠO in datum rojstva	
Kraj rojstva	
Priimek po sklenitvi zakonske zveze	
Žena	
Priimek	
Ime	
EMŠO in datum rojstva	
Kraj rojstva	
Priimek po sklenitvi zakonske zveze	
Poznejši vpisi:	
Šifra:	M. P.
Datum:	Priimek in ime matičarja
P	0000000
MAT/REG-2	

Vir: Pravilnik o izvrševanju Zakona o matičnem registru, 2005

Priloga 3: Izpisek iz matičnega registra o smrti

Priloga št. 11

 REPUBLIKA SLOVENIJA
 UPRAVNA ENOTA

IZPISEK IZ MATIČNEGA REGISTRA O SMRTI

Priimek		
Ime		
Datum smrti		
Kraj smrti		
EMŠO		Spol
Datum rojstva		
Kraj rojstva		
Zadnje stalno prebivališče		
Podatki o zakoncu		
Priimek		
Ime		
EMŠO (ali datum rojstva)		
Šifra:	M. P.	
Datum:	Priimek in ime matičarja	

S 00000000
 MAT/REGS

Vir: Pravilnik o izvrševanju Zakona o matičnem registru, 2005